سۆشیالیزم و جەنگ

ڤلادیمێر لینین

وەرگێڕانی: ئەرسەلان ئەفراسیاو

لەچاپکراوەکانی ناوەندی کۆمۆن

سۆسیالیزم و جەنگ

ڤلادیمێر لینین
وەرگێڕانی: ئەرسەلان ئەفراسیاو

پێشەکیی چاپی یەکەم

ساڵێکە جەنگ بەردەوامە. هەر لە سەرەتاشەوە حزبەکەمان هەڵوێستی خۆی لەمەڕ ئەم جەنگە لە بەیاننامەی کۆمیتەی مەرکەزیدا دیاریکرد کە لە ئەیلولی ١٩١٤دا داڕێژرا و (پاشئەوەی بەسەر ئەندامانی کۆمیتەی مەرکەزی و نوێنەرە بەرپرسەکانی حزبەکەمان لە ڕوسیا دابەشکرا و ڕەزامەندییان وەرگیرا) لە یەکی تشرینی دووەمی ١٩١٤دا لە ژمارە ٣٣ی ڕۆژنامەی سۆسیال دیموکراتی زمانحاڵی حزبەکەماندا بڵاوکرایەوە[1]. پاشتر بڕیارەکانی کۆنگرەی بێرن[2] لە ژمارە چلی هەمان ڕۆژنامەدا (لە ٢٩ی ئاداری ١٩١٥) بڵاوکرایەوە، ئەو بڕیارانەش وردتر پرنسیپ و تاکتیکی ئێمەی خستەڕوو.

لەئێستاشدا ڕۆحی شۆڕشگێڕیی لەناو جەماوەری ڕوسیادا تادێت ڕوو لە زیادبوون دەکات. سیماکانی ئەم ڕووداوەش لە هەموو شوێنێکی وڵاتانی دیکەدا دەبینرێتەوە، سەرەڕای دامرکاندنەوەی مەیلە شۆڕشخوازییەکانی پرۆلیتاریا لەلایەن زۆرینەی حزبە سۆسیال دیموکراتە ڕاگەیەنراوەکانەوە کە پاڵپشتییان لە حکومەتەکانیان و بۆرژوازیەتەکانیان کرد. ئەم بارودۆخە بە تەواوی ناچارمان دەکات نامیلکەیەک بۆ دەرخستنی تاکتیکی حزبی سۆسیال دیموکرات و هەڵوێستی حزب لەبارەی جەنگەوە بڵاوبکەینەوە.

لەم نامیکەشدا تەواوی دیکۆمێنتەکانی حزب لەو بارەوە دووبارە بڵاودەکینەوە و هەندێک ڕوونکردنەوەی پوختی بۆ زیاد دەکەین، هەوڵدەدەین تەواوی ئەو بەڵگە گرنگانە بخەینەڕوو کە لە بەرژەوەندیی تاکتیکی بۆرژوازی بوون و ئەوانەشی کە لە بەرژەوەندیی تاکتیکی پرۆلیتاری بوون، ئەو بەڵگە و ئارگۆمێنتانەی لە بڵاوکراوە و کۆبوونەوەکانی حزبدا کەوتنەڕوو.

---

[1] لینین، کۆبەرهەم، چاپی چوارەم، بەرگی ٢١، لاپەڕە ٩-١٨، چاپی ڕوسی.

[2] کۆنگرەی لقەکانی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی لە وڵاتانی بیانی کە لە ماوەی نێوان ٢٧ی شوبات تا ٤ی ئاداری ١٩١٥ لە بێرن (لە سویسرا) بەسترا. کۆنگرەکە بە دەستپێشخەریی لینین بوو، ڕۆڵی کۆنگرەیەکی گشتیی حزبی بەلشەفکی بینی، چونکە ئاستەم بوو لە میانی جەنگدا کۆنگرە بۆ سەرانسەری ڕوسیا سازبکرێت. نوێنەری لقە بەلشەفییەکانی پاریس و زوریخ و ژینێف و بێرن و لۆزان و قەوارەی پۆچی تێیدا بەشداربوون. لینین وەک نوێنەری کۆمیتەی مەرکەزی و ڕۆژنامەی سەرەکی بەشداربوو و قسەی لەسەر "جەنگ و ئەرکەکانی حزب" کرد، کۆنگرەش ئەو بڕیارانەی پەسەندکرد کە لینین دایڕشتبوون (سەرچاوەی پێشوو، ل ١٣٧-١٤٢).

پێشەکیی چاپی دووەم

ئەم نامیلکە لە هاوینی ١٩١٥دا و لەپێش بەستنی کۆنگرەی ئەنجومەنی گشتی لە زیمرڤاڵد[1] بڵاوکرایەوە. بە ئەڵمانی و بە فەرەنسییش بڵاوکرایەوە، پاشان لە ڕۆژنامەی لاوانی سۆسیال دیموکراتی نەرویژیدا دووبارە بە تەواوی لەچاپدرایەوە. چاپە ئەڵمانییەکەش بەنهێنی برایە نێو ئەڵمانیاوە -بۆ بەرلین و لایپزیگ و چەندین شاری تر- بەنهێنییش لەلایەن لایەنگرانی چەپی زیمرڤاڵدی و گروپی کارڵ لیبکنیخەوە دابەشکرا. چاپی فەرەنسییش بە نهێنی لە پاریس چاپکرا و لەلایەن زیمرڤاڵدییە فەرەنسییەکانەوە دابەشکرا. بەڵام ژمارەیەکی زۆر دیاریکراو لە چاپە ڕوسییەکەی دزەی پێکرایە نێو ڕوسیاوە، هەندێک کرێکاریش لە مۆسکۆ بەدەست لەبەریانگرتەوە.

ئێمەش ئێستا دەقی تەواوی ئەم نامیلکەیە وەک دیکۆمێنتێک دەخەینەڕوو. خوێنەریش دەبێت ئەوەی لەیادبێت ئەم نامیلکە لە ئابی ١٩١٥دا بڵاوبۆتەوە، بەتایبەت کاتێک ئەو بڕگانەی تایبەت بە ڕوسیا دەخوێنێتەوە: ڕوسیای ئەو سەردەمەی کە هێشتا قەیسەری بوو، ڕوسیای خێزانی ڕۆمانۆڤ...

١٩١٨

---

[1] Zimmerwald .

بەشی یەکەم
پرنسیپەکانی سۆسیالیزم و جەنگی ١٩١٤-١٩١٥

هەڵوێستی سۆسیالیستەکان بەرامبەر بە جەنگ

سۆسیالیستەکان هەمیشە سەرکۆنەی جەنگی نێوان گەلانیان کردوە و وەک کردەیەکی بەربەری و دڵڕەقانە تەماشایان کردوە. لەگەڵ ئەوەشدا هەڵوێستی ئێمە بەرامبەر بە جەنگ جیاوازییەکی بنەڕەتی هەیە لەگەڵ هەڵوێستی ئاشتیخوازە بۆرژوازەکان (لایەنگران و بانگخوازانی ئاشتی) و ئەنارشیستەکان. ئێمە لەوەدا لەگەڵ ئاشتیخوازە بۆرژوازەکاندا جیاوازین، لەو پەیوەندییە توندوتۆڵانە تێدەگەین کە لە نێوان جەنگ و ململانێی چینایەتیی نێو هەر وڵاتێکدا هەیە، ئێمە دەزانین هەتا چینەکان لەناو نەچێت و سۆسیالیزم دانەمەزرێت لەناوچوونی جەنگ ئاستەمە؛ لەوەشدا جیاوازین کە ئێمە بە تەواوی دان بە شەرعیەتی شەڕی ناوخۆدا دەنێین و بە زەرور و پێشکەوتوخوازی دەزانین، ئەو شەڕەی کە چینی چەوساوە بەرامبەر بە چینی چەوسێنەر بەرپای دەکات، ئەوەی کە کۆیلە بەرامبەر خاوەنکۆیلە بەرپای دەکات، ئەوەی کە کۆیلەی زەوی بەرامبەر خاوەن زەوی و کرێکاری کرێگرتە بەرامبەر بۆرژوازی بەرپای دەکات. ئێمەی مارکسیست لەوەدا لە ئەنارشیستەکان و ئاشتیخوازەکان جیاوازین، دان بەوەدا دەنێین کە زەرورە هەر جەنگێک بە جیا لە ڕووی مێژووییەوە (لە دیدگای ماتریالیزمی دیالەکتیکیی مارکسەوە) توێژینەوەی لەسەر بکرێت. مێژوو چەندین جەنگی پێشکەوتووخوازی بەخۆوە دیوە، گەرچی هەموو جەنگێک ترس و تەنگانە و ئازار و نەهامەتی خۆی هەیە، بەڵام ئەم جەنگە پێشکەوتووخوازانە سوودیان هەبووە بۆ گەشەسەندنی مرۆڤایەتی هاوکاربوون بۆ لەناوبردنی دەزگا زیانبەخش و کۆنەپارێزەکان (ستەمکاری و کۆیلەگەریی بەنموونە) و بەربەریترین رژێمە زۆردارەکانی ئەوروپا (تورکی و ڕوسییەکان). بۆیە ئەرکە لەسەرمان بە وردی لە تایبەتمەندییە مێژووییەکانی ئەم جەنگەی ئێستا بکۆڵینەوە.

نموونە مێژووییەکانی جەنگەکانی سەردەمی نوێ

شۆڕشی گەورەی فەرەنسی سەرەتای سەردەمێکی نوێ بوو لە مێژووی مرۆڤایەتیدا، چونکە لە شۆڕشی فەرەنسییەوە تا کۆمۆنەی پاریس، واتە لەساڵی ١٧٨٩ـەوە تا ساڵی ١٨٧١، جەنگەکانی ڕزگاریی نەتەوەیی کە دیوێکی بۆرژوازیی پێشکەوتووخوازیان هەبوو، نموونەیەکی ئەم جەنگانەن. بەمانایەکی تر، ناوەڕۆکی سەرەکی و گرنگیی مێژوویی ئەم جەنگانە بریتبوو لە بەزاندنی سیستەمی ستەمکاری و دەرەبەگی و نەهێشتنی چاوتێبڕینی بێگانە. بۆیە ئەم جەنگانە جەنگی پێشکەوتووخواز بوون؛ هەر بۆیە سەرجەم دیموکراتخواز و شۆڕشگێڕە دەستپاکەکان، سەرجەم سۆسیالیستەکان، خوازیاری سەرکەوتنی ئەو وڵاتانە بوون (واتە سەرکەوتنی بۆرژوازی) کە تێدەکۆشان بۆ بەزاندنی ترسناکترین بنەماکانی فیودالیزم و ستەمکاری و سەرکوتکردنی گەلانی تر. لە جەنگە شۆڕشخوازەکانی فەرەنسادا فەرەنسییەکان دەستیان بەسەر زەوی بێگانەکاندا دەگرت، بەڵام ئەمە لە گرنگیی سەرەکیی ئەم جەنگانە کەمناکاتەوە کە پایە و بنەماکانی دەرەبەگایەتی و حوکمڕانیی رەهای

لە ئەوروپای کۆن و ئەوروپای سەردەمی کۆیلایەتی زەوی[1] هەژاند. لە جەنگەکانی نێوان ئەڵمانیا و فەرەنسا، ئەڵمانیا فەرەنسای تالانکرد، بەڵام ئەمە هیچ لە گرنگیی مێژوویی سەرەکیی ئەم جەنگانە ناگۆڕێت کە بوونەهۆی دەربازبوونی دەیان ملیۆن ئەڵمانی لە دابەشکاریی فیودالی و چەوسانەوە و ستەمی دوو ستەمکار کە بریتیبوون لە قەیسەری ڕوسیا و ناپلیۆنی سێهەم.

جەنگی دوژمنکارانە و جەنگی بەرگریکارانە

ماوەی نێوان ساڵانی ١٧٨٩-١٨٧١ کاریگەریی قووڵ و بەرهەستی شۆڕشگێڕیی لەدوای خۆی جێهێشت. چونکە بەر لە لەناوبردنی دەرەبەگایەتی و حوکمڕانیی رەها و چاوتێبڕینی بێگانە، مەسەلەی پێشکەوتنی خەباتی پرۆلیتاریا لەپێناو سۆسیالیزمدا ناکەوێتە سەر پێی خۆی. وەگەر بمانەوێت لەبارەی جەنگەکانی ئەو ماوەیەوە قسە لەسەر شەرعییەتی جەنگی "بەرگریکارانە" بکەین، دەبێ بڵێین ئامانجی تایبەت و هەمیشەیی سۆسیالیستەکان شۆڕشکردن بووە لەدژی ڕژێمی سەدەکانی ناوەڕاست و کۆیلایەتی زەوی.

هەمیشە سۆسیالیستەکان مەبەستیان لە جەنگی "بەرگریکارانە" جەنگی "عادیلانە" بووە، هەر بەم مانایە (لیبکنیخیش ڕۆژێک لە ڕۆژان هەر ئەم مەبەستەی هەبوو) تەنها بەم مانایە سۆسیالیستەکان لە ڕووی شەرعی و پێشکەوتووخواز و عادیلانەی "بەرگری لە نیشتمان" و جەنگی "بەرگریکارانە" تێدەگەن، بەردەوام هەرواش لێی تێدەگەن. بۆنموونە: ئەگەر سبەینێ مەراکیش جەنگ لەدژی فەرەنسا ڕابگەیەنێت، یان هیندستان لەدژی بەریتانیا، یاخود ئێران یان چین لەدژی ڕوسیا، ئەوا ئەو جەنگە جەنگێکی "عادیلانە" و "بەرگریکارانە"یە بەبێ ڕەچاوکردنی ئەوەی کام لایەن دەستپێشخەر بووە، هەموو سۆسیالیستێکیش ئاواتەخواز دەبێت دەوڵەتە چەوساوە و ناسەربەخۆکان براوەبن، ئەو دەوڵەتانەی لەئاست دەوڵەتە "مەزنە" چەوسێنەر و خاوەنکۆیلە و تالانچییەکاندا مافێکی ئەوتۆیان نییە.

بەڵام بیهێننە بەرچاوتان خاوەندارێک خاوەنی سەد کۆیلەیە، جەنگ لەدژی خاوەندارێکی تر بەرپاکات کە خاوەنی دوو سەد کۆیلەیە، بۆ دابەشکردنەوەی کۆیلەکان بەشێوەیەکی "عادیلانەتر". ئیدی ئاشکرایە جێبەجێکردنی بیرۆکەی جەنگی "عادیلانە" و "بەرگریکردن لە نیشتمان" بەسەر ئەم جۆرە حاڵەتانەدا ساختەکردنی مێژووە و چەواشەکردنی خەڵکی عەوام و وردەبۆرژوا و خەڵکی نەفامە لەلایەن خاوەنکۆیلە فریودەر و فێڵبازەکانەوە. هەر بەم ڕێگایە بۆرژوازیەتی داگیرکاری ئەم سەردەمە، لەم جەنگەی ئێستای نێوان خاوەنکۆیلەکان و لەڕێگەی پرنسیپی "نیشتمانی" و بیرۆکەی بەرگریکردن لە نیشتمانەوە، بەئامانجی ڕێگەخۆشکردن بۆ کۆیلایەتی و بەهێزکردنی، خەریکی خڵەتاندنی گەلانە.

ئەم جەنگەی ئێستا جەنگێکی داگیرکارانەیە

هەموان کەمتازۆر دان بەوەدا دەنێن ئەم جەنگەی ئێستا جەنگێکی داگیرکارانەیە، بەڵام زۆربەی کات ئەم ڕاستییە دەشێوێنن، چونکە تەنها بەسەر لایەنێکدا ساغی دەکەنەوە یان ئاماژە بەوە دەدەن کە

[1] Serfdom.

ڕەنگە ئەم جەنگە بەهایەکی پێشکەوتووخوازی بۆرژوازانەی هەبێت کە بریتییە لە ڕزگاریی نیشتمانی. ئیمپریالیزم بالاترین قۆناغی پێشکەوتنی سەرمایەدارییە، سەرمایەداری تەنها لە سەدەی بیستدا بەم ئاستە گەییوە. هەر لە ئێستاشەوە لە دەوڵەتە کۆنەکانی ئەوروپادا تەنگەتاو بووە، ئەو دەوڵەتانەی بەبێ دەرکەوتنیان سەرمایەداری نەیدەتوانی فیودالیزم لەناوببات. سەرمایەداری پرۆسەی بەسەنتەرکردنی بەڕادەیەک پێشخستووە تەواوی پیشەسازییەکان لەلایەن قۆرخکار و وامدار و یەکێتییە سەرمایەدارە ملیاردێرەکانەوە داگیرکراوە، بەڕادەیەک نزیکەی تەواوی گۆی زەوی لەنێوان ئەم "هێزە سەرمایەدارانەدا" لەشێوەی داگیرگە یان لەڕێگەی بەستنەوەی ولاتانی بیانی بە هەزاران بەستەری وەبەرهێنانی داراییەوە، دابەشکراوە. ئێستا لەجێی ئازادیی بازرگانی و گێچەڵفرۆشی، [سەرمایەداری] گەمارۆی خاک دەدات و داگیری دەکات، تاکوو لەو خاکەدا وەبەرهێنان بەسەرمایەکانەوە بکات و کەرەستە بنەڕەتییەکانی حەپەلووش بکات... هتد. ئیدی سەرمایەداری لە ڕزگارکەری گەلانەوە، وەک ئەو دەمەی خەباتی لەدژی فیودالیزم دەکرد، بوو بە چەوسێنەرێکی بەهێزی گەلان. هەرواش لە پێشکەوتووخوازەوە بوو بە کۆنەخواز؛ چونکە بەڕادەیەک هێزەکانی بەرهەمهێنانی وەپێشخست کە چیدی بژاردەیەک لە بەردەم مرۆڤایەتیدا نەمایەوە ئەوە نەبێت یان بەرەو سۆسیالیزم بڕوات یان بۆ دەیان ساڵ بینەری ململانێی چەکداریی دەوڵەتە "مەزنەکان" بێت، ململانێیەک لەپێناو پارێزگارییەکی درۆزنانە لە سەرمایەداری لە ڕێگەی داگیرگە و قۆرخکاری و ئیمتیازات و چەوساندنەوەی گەلان بەچەندین شێوەی جیاواز.

جەنگی نێوان خاوەنکۆیلە گەورەکان لەپێناو هێشتنەوە و بەهێزکردنی کۆیلایەتی

بۆ ڕوونکردنەوەی ڕۆڵی ئیمپریالیزم، لە خوارەوە ئامارێکی ورد دەخەینەڕوو لەبارەی دابەشکردنی جیهان لەلایەن ئەوانەی پێیاندەوترێت دەوڵەتە "مەزنەکان" (یان ئەو دەوڵەتانەی لە گەورەترین پرۆسەکانی تالانیدا سەرکەوتوون).

دابەشکردنی جیهان لەلایەن دەوڵەتە "مەزنە" خاوەنکۆیلەکانەوە

دەوڵەتە "مەزنەکان"	داگیرگەکان		ولاتی داگیرکەر ١٩١٤	کۆی گشتی
	١٨٧٦	١٩١٤		

	کیلۆمەتری چوارگۆشە	دانیشتوان	کیلۆمەتری چوارگۆشە	دانیشتوان	کیلۆمەتری چوارگۆشە	دانیشتوان	کیلۆمەتری چوارگۆشە	دانیشتوان
	بەملیۆن		بەملیۆن		بەملیۆن		بەملیۆن	
ئینگلترا	٢٢,٥	٢٥١ ٩.	٣٣,٥	٣٩٣ ٥٠.	٠,٣	٤٦, ٥	٣٣,٨	٤٤٠
ڕوسیا	١٧	١٥, ٤	١٧,٤	٣٣, ٢	٥,٤	١٣٦ ٢.	٢٢,٨	١٦٩, ٤
فەرەنسا	٠,٩	٦	١٠,٦	٥٥, ٥	٠,٥	٣٩, ٦	١١,١	٩٥,١
ئەڵمانیا	-	-	٢,٩	١٢, ٣	٠,٥	٦٤, ٩	٣,٤	٧٧,٢
ژاپۆن	-	-	٠,٣	١٩, ٢	٠,٤	٥٣	٠,٧	٧٢,٢
ویلایەتە یەکگرتووە ئەمریکییەکانی باکوور	-	-	٠,٣	٩,٧	٩,٤	٩٧	٩,٧	١٠٦, ٧
٦ دەوڵەتی "مەزن"	٤٠,٤	٢٧٣ ٨.	٦٥	٥٢٣ ٤.	١٦,٥	٤٣٧ ٢.	٨١,٥	٩٦٠, ٦
ئەو داگیرگانەی سەر بە دەوڵەتە مەزنەکان نین (سەر بە بەلژیکا و هۆڵەندا و دەوڵەتی دیکەن)			٩,٩	٤٥, ٣			٩,٩	٤٥,٣
سێ وڵاتی "نیمچە داگیرکراو" (تورکیا، چین، ئێران)							١٤,٥	٣٦١, ٢
کۆی گشتی							١٠٥,٩	١٣٦٧ ١.
وڵات و دەوڵەتی تر							٢٨	٢٨٩, ٩
تەواوی گۆی زەوی (جگە لە ناوچەی جێمسەری)							١٣٣,٩	١٦٥٧

لەمەوە دەردەکەوێت ئەو گەلانەی لەنێوان ساڵانی ١٧٨٩-١٨٧١ زۆرینەی کات لەپێش گەلانی دیکەوە لەپێناو ئازادیدا تێدەکۆشان، لە ئێستادا و لەساڵی ١٨٧٦ بەدواوە، لەسەری بناغەی سەرمایەدارییەکی هەرە پێشکەوتوو و "هەرە پێگەیشتوو"، بوونەتە گەلانێک کە زۆرینەی گەلان و دانیشتوانی زەوی دەچەوسێنن و دەڕوتێننەوە. لەساڵی ١٨٦٧ـەوە تا ساڵی ١٩١٤ شەش دەوڵەتی "مەزن" ٢٥ ملیۆن کیلۆمەتری چوارگۆشە خاکیان داگیرکردوە، واتە پانتاییەک کە دوو جار و نیو لە پانتایی تەواوی ئەوروپا زیاترە. ئەم شەش دەوڵەتە زیاتر لە نیو ملیار (٥٢٣ ملیۆن) دانیشتووی ئەو

داگیرگانەیان ملکەچی خۆیان کردوە. واتە هەر چوار دانیشتوویەکی دەوڵەتە "مەزنەکان" پێنج دانیشتووی لە داگیرگەکاندا "هەیە". هەموو مرۆڤێک دەزانێت داگیرگەکان بە ئاگر و ئاسن داگیرکراون و مامەڵەیەکی وەحشیگەرانەش لەگەڵ دانیشتوانیاندا دەکرێت، بە هەزاران ڕێگاش وەبەرهێنانیان تێدا دەکرێت (بە هەناردەکردنی سەرمایە و ئیمتیازات... هتد، بە گزیکردن لە کوالیتی ئەو کالایانەی پێیاندەفرۆشرێت، بە بەکارهێنانیان لەلایەن دەسەلاتی ولاتی "داگیرکارەوە" و چەندین ڕێگای دیکەش). بۆرژوازیەتی ئەنگلۆ-فەرەنسی گەل دەخلەتێنێت کاتێک بانگەشەی ئەوە دەکات شەڕ لەپێناو ئازادیی گەلان و ئازادیی بەلژیکادا دەکات، ئەو لە ڕاستیدا شەڕ لەپێناو پارێزگاریکردن لەو داگیرگانەی دەکات کە بەشێوەیەکی سەرشۆڕانە داگیری کردون. خۆ ڕەنگە داگیرکارە ئەڵمانییەکان دەستبەرداری بەلژیکا و شوێنەکانی تر بوونایە ئەگەر ئینگلیزەکان "شەرەفمەندانە" داگیرگەکانی خۆیانیان لەگەڵدا دابەشکردنایە. لە ڕاستیدا ئەم جەنگە دیاریکردنی چارەنووسی داگیرگەکانە لەسەر خاکی ئەورووپی. چونکە لە دیدی عەدالەتی بۆرژوازی و ئازادیی نیشتمانییەوە (یان لە دیدی مافی گەلان لە بوون) ڕەنگە ئەڵمانیا لەسەر حەق بێت لە ململانێیدا لەگەڵ ئینگلترا و فەرەنسا، چونکە بێبەش و "مەحرومە" لە داگیرگەکان؛ جگەلەوەش دوژمنەکانی زیاتر لە ئەو گەلان دەچەوسێننەوە، ئینجا لە نەمسای هاوپەیمانی ئەڵمانیاش سلاڤە چەوساوەکان، بێ مشتومڕ، ئازادییەکی زیاتریان هەیە لە ئازادیی سلاڤەکان لە ڕوسیای قەیسەری کە لە ڕاستیدا "زیندانی گەلانە". لەگەڵ ئەوەشدا ئەو شەڕەی ئەلمانیا دەیکات بۆ ڕزگارکردنی گەلان نییە بەڵکو بۆ چەوساندنەوەی گەلانە، ئەرکی سۆسیالیستەکانیش ئەوە نییە هاوکاری چەتە و شەوکوتێکی بەهێزتر و گەنجتر (ئەڵمانیا) بکات لە تالانکردنی چەتەیەکی پیر و پەککەوتە. سۆسیالیستەکان دەبێت سوود لە شەڕی نێوان چەتەکان ببینن بۆ لەناوبردنی هەموویان. بۆیە دەبێ سۆسیالیستەکان لەم پێناوەدا و بەر لە هەر شتێک ڕاستی بە گەل بڵێن، ئەو ڕاستییەی کە ئەم شەڕە، لە سێ لاوە، شەڕی کۆیلەکارانە لەپێناو پشتیوانیکردنی کۆیلایەتی. چونکە یەکەم، شەڕە لەپێناو پاڵپشتیی بەکۆیلەکردنی داگیرگەکان لەڕێگەی دابەشکردنێکی "عادیلانەتر" و وەبەرهێنانێکی "گونجاوتر"ی ئەم داگیرگانە؛ دووەم، شەڕە لەپێناو چەوساندنەوەی زیاتری گەلە بیانییەکان لەناو خودی دەوڵەتە "مەزنەکاندا"، چونکە نەمسا و ڕوسیا (ڕوسیا توندتر و خراپتر لە نەمسا) دەست بەم چەوسانەوەوە دەگرن کە لەکاتی جەنگدا زیاتری دەکەن؛ سێهەم، شەڕە لەپێناو پشتیوانیکردنی کۆیلایەتیی کرێکاری و کرێگرتەیی و زیادکردنی تەمەنی، چونکە پرۆلیتاریا بە دابەشکراوی و لاوازی دەمێنێتەوە، لەکاتێکدا سەرمایەدارەکان سوودمەند دەبن و بەهۆی جەنگەوە دەوڵەمەند دەبن و تایەفەگەری و جیاکاریی نەتەوەیی و دەوروژێنن و ڕۆحی کۆنەپارێزی زیاتر دەکەن کە لە گشت ولاتاندا، تەنانەت لە ولاتە کۆمارییەکانیشدا کە لەوانی دی ئازادترن، ڕووی لە زیادبوون کردوە.

"جەنگ درێژکردنەوەی سیاسەتە بە ڕێگەی دیکە"
(بەڕێگەی توندتر)

ئەمە پەندێکی ناوداری کلەوزێتز[1]ـە کە نووسەرێکی دیاری مەسەلە جەنگییەکانە. مارکسییەکانیش لەبەر چەند هۆکارێکی دروست، بۆ تێگەیشتنیان لە ڕۆڵی هەر جەنگێک، هەمیشە ئەم ئایدیا وەک بنەمایەکی تیۆری لەبەرچاو دەگرن. مارکس و ئەنگلسیش بەردەوام هەر لەم تێڕوانینەوە لە سەرجەم جەنگەکانیان ڕوانیووە.

ئەگەر لەم دیدگاوە تەماشای جەنگەکانی ئێستا بکەین، دەبینین دەیان ساڵ، نزیکەی نیو سەدە، حکومەت و چینە باڵادەستەکانی ئینگلترا و فەرەنسا و ئەڵمانیا و ئیتاڵیا و نەمسا و ڕوسیا سیاسەتی تاڵانکردنی داگیرگەکان و چەوساندنەوەی گەلانی دی و پێشێلکردنی بزوتنەوەی کرێکاری پەیڕەو دەکەن. چونکە ئەم سیاسەتە، تەنها ئەم سیاسەتە، تاکە سیاسەتێکە کە لە جەنگی ئێستادا پەیڕەو دەکرێت. چونکە بەتایبەت لە نەمسا و ڕوسیا، ئەو سیاسەتەی لە ڕۆژانی ئاشتیدا پەیڕەو دەکرێت، ئەو سیاسەتەیە کە لە ڕۆژانی جەنگدا پەیڕەو دەکرێت، سیاسەتی ملکەچکردنی گەلان نەک ڕزگارکردنیان. بەپێچەوانەی ئەمەشەوە، لە دەیان ساڵی ڕابردوودا لە چین و ئێران و هیندستان و وڵاتە داگیرکراوەکانی تر، سیاسەتی ڕاسان و هەستانەوەی دەیان و سەدان ملیۆن مرۆڤ بەڕووی ژیانی نیشتمانیدا دەبینرێت، سیاسەتی ڕزگاربوون لە چاوتێبڕینی دەوڵەتە "مەزنە" کۆنەپارێزەکان. جەنگ لەم گۆڕەپانە مێژووییەدا، تەنانەت لەم ڕۆژگارەشدا، دەکرێت جەنگێکی بۆرژوازیی پێشکەوتنخوازیی بێت، جەنگ بێت بۆ ڕزگاربوونی نیشتمانی.

هێندە بەسە وەها لەم جەنگەی ئێستا بڕوانین درێژکراوەی سیاسەتی دەوڵەتە "مەزنەکان" و چینە سەرەکییە هاوبەشەکانیانە، بۆئەوەی لەو بۆچوونە تێبگەین کە هەوڵەدات لەناو ئەو هەموو فرتوفێڵ و ڕیایی و دژە مێژووییەدا پاساو بۆ بیرۆکەی "بەرگری لە نیشتمان" بێنێتەوە.

نموونەی بەلژیکا

سۆسیالیستە شۆڤێنییەکانی هاوپەیمانیی سێ قۆڵی (کە ئەمڕۆ بۆتە چوار قۆڵی)، (لە ڕوسیا: پلیخانۆڤ و هاوبەشەکانی) حەزدەکەن نموونەی بەلژیکا بێننەوە. بەڵام ئەم نموونە دژ بەخۆیان دەوەستێتەوە، چونکە داگیرکەرە ئەڵمانییەکان بێئابڕوانە بێلایەنی بەلژیکا دەبەزێنن، وەکچۆن هەمیشە و لە هەموو شوێنێک دەوڵەتە شەڕکەرەکان لە کاتی پێویستیدا هەموو پەیمان و ڕێکەوتنەکان پێشێل دەکەن. با بەو بیرۆکەیە ڕازی بین کە دەڵێت هەموو ئەو دەوڵەتانەی بەرژەوەندییان هەیە لەوەی ڕێز لە پەیمانە نێودەوڵەتییەکان بگرن، ئەگەر هەیە جەنگ لەدژی ئەڵمانیا ڕابگەیەنن و داوای لێبکەن لە بەلژیکا بکشێتەوە و قەرەبووی بکاتەوە. لەم حاڵەتەدا، وەک چاوەڕوان دەکرێت، سۆسیالیستەکان هاوسۆزی دوژمنانی ئەڵمانیا دەبن. بەڵام لە ڕاستیدا ئەو جەنگەی هاوپەیمانیی سێ قۆڵی (چوارقۆڵی) بەرپایکرد لەپێناو بەلژیکادا نەبوو: ئەمەش شتێکی تەواو ئاشکرایە و تەنها ڕیاکارەکان هەوڵی

---

[1]. Clausewitz

شاردنەوەی دەدەن. ئینگلترا داگیرگەکانی ئەڵمانیا و تورکیا تاڵان دەکات، ڕوسیاش هەمان شت لە گالیسیا و تورکیا دەکات؛ فەرەنساش هەوڵەدات ئیلزاس و لۆرین و تەنانەت کەناری ڕووی چەپی ڕووباری ڕەینیش بەدەستبێنێت، پەیماننامەیەکیشی لەگەڵ ئیتاڵیادا مۆرکردوە بۆ دابەشکردنی ئەو تاڵانییە. لە بواری ئەم جەنگەی ئێستادا حکومەتە باڵادەستەکان بەهیچ ڕێگایەک ناتوانن هاوکاری بەلژیکا بکەن جگە لە ڕێگەخۆشکردن بۆ تەنگەتاوکردنی نەمسا و تورکیا.. هتد! ئیدی ئەمە چ شوێنێکە بۆ "بەرگریکردن لە نیشتمان"؟ ڕێک ئەمەیە خەسڵەتی تایبەتی جەنگی ئیمپریالی، جەنگێکە لەنێوان حکومەتە بۆرژوازە کۆنەپارێزەکاندا ڕوودەدات، کە لەپێناو چەوساندنەوەی گەلانی دی کۆتایی بە ڕۆڵی مێژوویی خۆی هێناوە. هەرکەس بەهانە بۆ بەشداریی لەم جەنگەدا بێنێتەوە، دەستی دەبێت لە چەوساندنەوەی گەلانی داگیرکراو، بەڵام هەرکەس ئاستەنگییەکانی ئێستای حکومەتەکان لەپێناو شۆڕشی سۆسیالیستیدا بقۆزێتەوە بەرگری لە ئازادیی سەرجەم گەلە ڕاستەقینەکان دەکات، ئەو ئازادییەی کە تەنها لەژێر سایەی سیستەمی سۆسیالیستیدا بەدیدێت.

ڕوسیا بۆچی شەڕ دەکات؟

ئیمپریالیزمی سەرمایەداری، کە جۆرێکی نوێیە لە ڕوسیا، لە سیاسەتی قەیسەریدا بەرامبەر بە ئێران و مەنشۆریا و مەنگۆلیا بەئاشکرا دەبینرێت؛ بەڵام بەگشتی ئەوەی لە ڕوسیا دەگوزەرێت ئیمپریالیزمی سەربازی و دەرەبەگییە. چونکە لە هیچ شوێنێکی دونیادا دانیشتوانی هیچ وڵاتێک هێندەی دانیشتوانی ڕوسیا ناچەوسێنەوە: ڕوسە گەورەکان[1] تەنها ٤٣% کۆی گشتیی دانیشتوان پێکدێنن، واتە کەمتر لە نیو، ئیدی ئەوانیدی لە مافەکان بێبەشن چونکە لە ڕەگەزی دیکەن. لە سەد و حەفتا ملیۆن دانیشتووی ڕوسیا نزیکەی سەد ملیۆن کەس دەچەوسێتەوە و لە ماف بێبەش دەکرێن. قەیسەری بۆ ئەوە دەچێتە جەنگەوە گالیسیا داگیرکات و بە یەکجاری ئازادیی ئۆکرانییەکان نەهێڵێت و دەست بەسەر ئەرمینیا و قوستەنتینیەدا بگرێت... هتد. چونکە قەیسەری وا لە جەنگ دەبینێت ئامرازێکە بۆ دورخستنەوەی بەلا ڕوولەزیادەکانی وڵاتەکەی، ئامرازێکە بۆ داپڵۆساندنی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕیی کە تا دێت ڕوو لە هەڵکشان دەکات. ئەمڕۆ لە ڕوسیا بەرامبەر بە دوو ڕوس، دوو یان سێ کەس لە "ڕەگەزەکانی تر" بێ ماف دەژین: قەیسەری لە ڕێگەی جەنگەوە هەوڵی زیادکردنی ژمارەی ئەو گەلانە دەدات کە لە ڕێی ڕوسیاوە دەچەوسێنەوە، پشتیوانی لەم چەوساندنەوە دەکات و هەوڵی سەرکوتکردنی خەباتی خودی ڕوسەکانیش دەدات کە لەپێناو ئازادیدا تێدەکۆشن. چەوساندنەوە و تاڵانکردنی گەلانی تر درێژە بە لاوازیی ئابووری دەدات، بەهۆی ئەوەی ئیستیغلالکردنی "ڕەگەزەکانی تر" وەک سەرچاوەیەکی داهات بەشێوەیەکی نیمچە فیوداڵی، زۆرینەی کات ڕێگرە لەبەردەم پێشکەوتنی هێزەکانی بەرهەمهێنان. بەمشێوەیە، جەنگ بۆ ڕوسیا تایبەتمەندییەکی کۆنەپارێزی زۆردارانەی هەیە و ڕقێکی گەورەشی بەرامبەر بە بزوتنەوەی ڕزگاری لەخۆیدا هەڵگرتووە.

---

[1] واتە ئەوانەی بە ڕەگەز ڕوسن.

سۆسیال شۆڤێنیزم چییە؟

سۆسیال شۆڤێنیزم لەم جەنگەی ئێستادا پەیڕەوی لە "بەرگری لە نیشتمان" دەکات. ئەم ئایدیاش لەکاتی شەڕدا دەبێتە هۆی جێهێشتنی خەباتی چینایەتی و پشتیوانیکردن لە دەرماڵە جەنگییەکان[1]... هتد. لە ڕاستیدا سۆسیالیستەکان سیاسەتێکی دژ بە پرۆلیتاریا پەیڕەو دەکەن، سیاسەتێکی بۆرژوازی، چونکە لە ڕاستیدا سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان وەها تەماشای "بەرگری لە نیشتمان" ناکەن خەبات بێت لەدژی چاوتێبڕینی بیانی، بگرە پێیانوایە دەوڵەتە "مەزنەکان" مافی خۆیانە داگیرگەکان تالاَنکەن و گەلانی تر بچەوسێننەوە. سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان وەک بۆرژوازیەت گەل چەواشە دەکەن کاتێک بانگەشەی ئەوە دەکەن ئەم شەڕە بۆ ئەوە ڕاگەیەنراوە بەرگری لە ئازادی و قەوارەی گەلان بکرێت، لەمەشدا بە تەنیشت بۆرژوازیەتەوە لەدژی پرۆلیتاریا دەوەستنەوە. کاوتسکی و هاوشێوەکانی کە لە بەردەم سۆسیالیستەکانی هەموو دەوڵەتە شەڕکەرەکاندا دان بە مافی "بەرگری لە نیشتمان"ـدا دەنێن، سۆسیالیستی شۆڤێنین و هیچیان لەوانە کەمتر نییە کە لە بەرەیەکی دەوڵەتە شەڕکەرەکاندا بەرگری لە حکومەتە بۆرژوازەکان دەکەن. سۆسیال شۆڤێنیزم کە لە ڕاستیدا ڕێگە بە بەرگری لە بەرژەوەندییە تایبەتەکانی بۆرژوازیەتە ئیمپریالەکەی دەدات (یان هەر بۆرژوازیەتێکی تر)، ڕێگە بە بەرگری لە ئیمتیازات و تالاَنی و دڕندەییەکەی دەدات، سۆسیالیزمێکە خیانەتی تەواو لە سەرجەم بیروباوەڕە سۆسیالیستیەکان و بڕیاری کۆنگرەی سۆسیال ئەنتەرناسیۆناڵی بال[2] دەکات.

بەیاننامەی بال

ئەو بەیاننامەی لەبارەی جەنگەوە لە ساڵی ١٩١٢ لە بال بەکۆی دەنگ دەنگی لەسەر درا، ڕێک مەبەستی ئەو جەنگە بوو کە ساڵی ١٩١٤ لەنێوان ئینگلترا و ئەڵمانیا و هاوپەیمانەکانی ئێستایدا هەڵگیرسا. بەیاننامەکەش بەڕوونی ئاشکرایکرد هیچ بەرژەوەندییەکی گەل نابێتە پاساو بۆ جەنگێکی لەم جۆرە کە لەسەر بنەمای سیاسەتێکی داگیرکاریی چاوچنۆکانەی دەوڵەتە مەزنەکان و لەپێناو "سوودی سەرمایەداران و ئیمتیازاتی خانەدانە حوکمڕانەکان" هەڵگیرساوە. هەروەها بەیاننامەکە بەڕوونی ئەوەشی ڕاگەیاند کە جەنگ مەترسییە "بۆ سەر حکومەتەکان" (هەموویان بەبێ جیاوازی)، ئاماژەشی بە ترسی حکومەتەکان کرد لە "شۆڕشی پرۆلیتاری". وەکچۆن بە ڕوونی نموونەی کۆمۆنەی ساڵی ١٨٧١ و کۆمۆنەی تشرینی یەکەم-کانونی یەکەمی ساڵی ١٩٠٥ی بەیاددا هێنباینەوە، واتە نموونەی شۆڕش و نموونەی شەڕی ناوخۆی بایاددا هێنباینەوە. بەمشێوە بەیاننامەی بال، بۆ ئەم

---

[1] War credits.

[2] کۆنگرەی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم لە بال لە ٢٤ بۆ ٢٥ی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩١٢ بەسترا. ئەم کۆنگرە کۆنگرەیەکی نائاسایی بوو بۆ تاوتوێکردنی جەنگی بەلقان و مەترسیی هەڵگیرسانی جەنگ لە ئەوروپا. کۆنگرەکە بەیاننامەیەکی ڕاگەیاند تێیدا ئاماژەی دا بە کرۆکی ئیمپریالیانەی جەنگی جیهانی داهاتوو، داواش لە سۆسیالیستەکانی سەرجەم وڵاتان کرا چالاکانە لەدژی جەنگ خەبات بکەن (هەر لەبارەی بەیاننامەی بالەوە دەتوانن سوود لەو نووسینەی لینین ببینن بەناونیشانی: "شکستی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم"، کۆبەرهەم، چاپی چوارەم، بەرگی ٢١، لاپەڕە ١٨٤-١٩٣. دەقی بەیاننامەکەش وەک پاشکۆیەک لەگەڵ کتێبی "ئیمپریالیزم، بالاَترین قۆناغی سەرمایەداری" بڵاوکراوەتەوە).

جەنـگەی ئێسـتا بەدیـاریکراوی، تـاکتیکی خەبـاتی شۆڕشـگێڕیی کرێکـاریی دژ بە حکومەتەکـانی سەرانسەری دونیا دیاریکرد، کە بریتییە لە تاکتیکی شۆڕشی پرۆلیتاری.

بەیاننـامەکە کۆمەڵێـک بـڕگەی بڕیارەکـانی شـتوتگارتی بەکارهێنـایەوە کە دەڵێـت: دەبـێ سۆسیالیستەکان، لەکاتی هەڵگیرسانی جەنگدا سوود لەو "قەیرانە ئابووری و سیاسییە" وەرگرن کە بەهـۆی جەنـگەوە دروسـتبووە، تـاکوو "دارمـانی سـەرمایەداری خێراتـر بـکەن"، واتە دەبـێ لە پێنـاو شۆڕشـی سۆسیالیسـتیدا کەڵـک لە تـوڕەیی خەڵـک و ئەو تەنگوچەڵەمـانە وەرگرن کە لەکـاتی جەنگدا بەرۆکی حکومەتەکان دەگرن.

سیاسـەتی سۆسیالیسـتە شـۆڤێنیەکان، کە سیاسـەتێکە لە گۆشـەنیگای ڕزگـاریی بـۆرژوازییەوە ئـارەزووی پاسـاودارکردنی جەنـگ و قبـوڵکردنی ئایـدیای "بەرگـری لە نیشـتمان" و پشـتیوانیکردنی دەرمـاڵە جەنگییەکـان و بەشـداریکردن لە وەزارەتەکـان دەکـات، سیاسـەتێکە خیـانەتێکی گەورە لە سۆسـیالیزم دەکات، وەک لە لاپەڕەکانی داهاتووشدا دەبینین هیچ تەفسیرێکی دیکە هەڵناگرێت ئەوە نەبێت سیاسەتێکی هەلپەرستە و دژ بە سیاسەتی ئازادی-نیشتیمانیی کرێکاریی نێو زۆرینەی حیزبە ئەوروپییەکان کاردەکات.

خراپ بەکارهێنانی وتەکانی مارکس و ئەنگڵس

سۆسیالیستە شۆڤێنییە ڕوسەکان (لەسەرو هەموویانەوە پلیخانۆڤ) پشت بە تاکتیکی مارکس لە جەنگی ١٨٧٠ـدا دەبەستن. سۆسیالیسـتە شـۆڤێنییە ئەڵمانەکـانیش (هاوشـێوەکانی لانش و دایڤد و ئەوانیتر) پشت بە لێدوانەکانی ساڵی ١٨٩١ی ئەنگڵس دەبەستن کاتێک ڕایگەیاند دەبێت سۆسیالیستە ئەڵمانییەکان بەرگری لە نیشتمانیان بکەن ئەگەرهـاتوو شـەڕ لەنێوان ئەڵمانیا و ڕوسیا و فەرەنسـا دروستبوو. سۆسیالیستە شۆڤێنییەکانی وەک کاوتسکییش، کە دەیانەوێت لە سەر ئاستی جیهان ڕێگە بە شـۆڤێنیزم بـدەن و پاسـاوی بـۆ بێننەوە، پشـت بەوە دەبەسـتن کە مـارکس و ئەنگڵس، سـەرباری ئەوەی سـەرکۆنەی جەنگیـان دەکـرد، لە ١٨٥٤ تـا ١٨٥٥ و لە ١٨٧٠ تـا ١٨٧١ و لە ١٨٧٦ تـا ١٨٧٧ پاڵپشتییان لە یەکێک لە وڵاتە شەڕکەرەکان کردوە.

سەرجەم ئەم بەڵگەهێنانەوە و پشتبەستنانە هیچ نین جگە لە شێواندن و بەلاڕێدابردنی چەمکەکانی مـارکس و ئەنگڵس بـۆ خزمەتکردنـی بـۆرژوازیەت و هەلپەرسـتەکان، وەکچـۆن ئەنارشیسـتەکان لە نووسینەکانیاندا (گلیۆمییەکان و هاوبەشەکانیان بەنموونە) چەمکەکانی مارکس و ئەنگڵس بەمەبەستی پاساوهێنانەوە بۆ ئاناشیزم دەشـێوێنن. جەنگی ١٨٧٠-١٨٧١ بۆ ئەڵمانیا جەنگێکی پێشکەوتووخوازی مێژوویی بوو، تا ئەوکاتەی ناپلیۆنی سێهەم تێکشکا، کە بە هاوبەشـی لەگەڵ قەیسـەردا، بە سـوودبینین لە دابەشـبوونی فیودالّیـانەی ئەڵمانیـا، ئەو وڵاتەیـان چەوسـاندەوە. بەڵام هەر کە جەنـگەکە بە ئاقـاری تـاڵانکردنی فەرەنسـادا چـوو (لکانـدنی ئیلـزاس و لـۆرین بە ئەڵمانیـاوە) مـارکس و ئەنگڵـس بەتونـدی سەرکۆنەی ئەڵمانەکانیان کرد. پاشان، هەر لە سەرەتای ئەو جەنگەوە مارکس و ئەنگڵس پاڵپشتییان لە بیبڵ و لیبکنیخ کرد کە ڕازی نەبوون پشتیوانی لە دەرماڵە جەنگییەکان بکەن، ئامۆژگاریی سۆسیال دیموکراتیشـیان کـرد نەچێـتە بەرەی بـۆرژوازییەوە و خەبـات لەپێنـاو بەرژەوەنـدییە چینایەتییەکـانی

پرۆلیتاریـا بکـات. بەڵگەهێنـانەوە بە پشـتیوانیکردنی مـارکس و ئەنگڵـس لەو جەنـگە بـۆرژوازییە پێشکەوتوخوازە، کە جەنگی ڕزگـاریی نیشـتمانی بـوو، بـۆ ئەم جەنـگە داگیرکـارییەی ئەم ڕۆژگـارە، ئەوپەڕی گاڵتەجـاڕییە. ئەمە لەبـارەی جەنگـی ١٨٥٤-١٨٥٥ و سـەرجەم جەنگەکـانی دیـکەی سـەدەی نۆزدەشـەوە هەر ڕاسـتە، چـونکە ئەوکـات نە ئەم ئیمپریـالیزم و داگیرکـارییەی ئێسـتا هەبـوو، نە ئەو پێشمەرجە بابەتیانەی بەردەستن بۆ هەبوونی سۆسیالیزم، نە ئەو حیزبە سۆسیالیستیە جەماوەریانەی لە سـەرجەم وڵاتە شـەڕکەرەکاندان، واتە ئەوکـات ئەو پێشـمەرجانە لە ئـارادا نەبـوون کە بەهۆیـانەوە بەیاننامەی بال لەمەڕ جەنگی نێوان وڵاتە مەزنەکان تاکتیکی "شۆڕشی پرۆلیتاری" هەڵێنجاند.

لەم ڕۆژگارەدا، پشتبەستن بە هەڵوێستی مارکس لەبارەی جەنگە بۆرژوازییە پێشکەوتوخوازەکان و لەیادکردنی ئەو وتەی مارکس کە دەڵێت: "کرێکاران نیشتمانیان نییە"، وتەیەک ڕێک لەگەڵ سەردەمی بۆرژوازیی کۆنەپارێزدا کە سەردەمی بەسەرچووە دەگونجێت، یان سەردەمی شۆڕشی سۆسیالیستی. پشتبەستن بەمیان و لەبیرکردنی ئەویان، شێواندنی مارکسە بەشێوەیەکی بێشەرمانە، گۆڕینی دیدگای سۆسیالیستییە بە دیدگای بۆرژوازی.

شکستهێنانی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم

سەرجەم سۆسیالیستەکانی جیهان ساڵی ١٩١٢ لە بال بە ڕاشکاوی ڕایانگەیاند جەنگی داهاتووی ئەورووپـی بە کـارێکی "تاوانکـارانە" و کردەوەیەکـی ئەوپەڕی کۆنەپـارێزانەی سـەرجەم حکومەتەکـانی دەزانـن؛ کارێـک کە ڕۆشـتنی سـەرمایەداری بەرەو مەرگـی خـۆی خێراتـر دەکـات، چـونکە ئەو جەنگە دەبێتەهـۆی ئەوەی شۆڕشـی بەسـەردا بکرێـت. جەنـگەکە هەڵگیرسـا و قەیـرانەکە دروسـتبوو. کەچـی زۆرینـەی حـزبە سۆسـیال دیموکراتەکـان تـاکتیکێکی کۆنەپارێزانەیـان گـرتەبەر و لەبـری گـرتنەبەری تـاکتیکی شۆڕشـگێڕی پشـتیوانییان لە بۆرژوازی و حکومەتەکانیـان کرد. بەرامبەر بەم خیانەتەش کە شکسـتهێنانی ئەنتەرناسـیۆناڵی دووەم (١٨٨٩-١٩١٤) گوزارشـتی لێـدەکات، دەبێـت هۆکارەکـانی ئەم شکسـتە بخەیـنەڕوو، شکسـتێک کە بووەهـۆی سـەرهەڵدانی سۆسـیال شـۆڤێنیزم و ئەو شـتەی بـۆتە سەرچاوەی هێزی ئەم جۆرە سۆسیالیزمە.

سۆسیال شۆڤێنیزم لوتکەی هەلپەرستییە

لەمیانی بەستنی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەمدا خەبات لەنـاو سـەرجەم حـزبە سۆسـیال دیموکراتەکاندا لەنێوان باڵی شۆڕشگێڕی و باڵی هەلپەرستیدا لە هەموو شوێنێک بەردەوامبوو. لە زۆربەی وڵاتەکاندا ئەم خـاڵە هۆکـاری جیـابوونەوە و ئینشـیقاق بـوو (لە ئینگلتـرا و ئیتاڵیـا و هۆڵەنـدا و بولگاریـا). هـیچ مارکسییەکیش گومانی لەوە نەبوو ئۆپۆرتۆنیزم و هەلپەرستی لەناو بزوتنەوەی کرێکاریدا گوزارشـتی لە سیاسـەتی بـۆرژوازی دەکـرد، گوزارشـتی لە بەژەوەنـدیی وردە بـۆرژوا دەکـرد، گوزارشـتی لە هاوپەیمـانی کەمینەیەکـی بچـوکی کرێکـاری بەبۆرژوازبـوو[1] دەکـرد لەگەڵ "بۆرژوازییەکەیانـدا"، دژ بە بەرژەوەندیی جەماوەری کارکەر، جەماوەری چەوساوە.

بارودۆخە بابەتییەکانی کۆتـایی سـەدەی نۆزدە هەلپەرسـتی بەهێزکرد. سـوودبینین لە شـەرعیەتی بۆرژوازی گۆڕی بە کۆیلایەتیی بۆرژوازی، دەسـتەیەکی بیرۆکراسـی و ئەرسـتۆکراتیی بچوکی لەنـاو

---

[1] Embourgeoises .

چینی کرێکاردا دروستکرد، ژمارەیەک "هاوڕێگای" وردە بۆرژوای هێنایە ڕیزی حزبە سۆسیال دیموکراتەکانەوە.

جەنگ شتەکانی پێشخست و هەلپەرستی گۆڕی بە سۆسیال شۆڤێنیزم، واتە هاوپەیمانیی نهێنی نێوان هەلپەرستی و بۆرژوازی گۆڕی بە هاوپەیمانییەکی ئاشکرا. جگەلەوەش دەسەڵاتە سەربازییەکان لە هەموو شوێنێک باری نائاساییان ڕاگەیاند و کەوتنە وێزەی جەماوەری کرێکاریی کە زۆرینەی سەرکردە کۆنەکانیان چوونە ڕیزی بۆرژوازییەوە.

بنەمای ئابووریانەی هەلپەرستی هەمان بنەمای ئابووریانەی سۆسیال شۆڤێنیزمە: بەرژەوەندیی دەستەیەکی کرێکاریی بچوکی خاوەن ئیمتیازات، بەرژەوەندیی ئەو وردە بۆرژوایانەی بەرگری لە ئیمتیازات و دۆخی نایابی خۆیان دەکەن، بەرگری لە پشکی خۆیان دەکەن لەو قازانجەی کە بەهۆی تاڵانکردنی گەلانی دی لەلایەن بۆرژوازییەتی وڵاتەکەیانەوە بەدەستهاتووە، بەرگری لە پشکی خۆیان دەکەن لەو سوودانەی لە بوونی ئەم بۆرژوازییەتە بە دەوڵەتێکی مەزن دەکەوێتەوە... هتد.

ناوەڕۆکی فیکری و سیاسیی هەلپەرستی هەمان ناوەڕۆکی سۆسیال شۆڤێنیزمە: هاوپەیمانیی چینایەتی لەجێی ململانێی چینایەتی، پشتکردن لە ئامرازە شۆڕشگێڕییەکانی خەبات، هاوکاریکردنی "حکومەتەکان" لە کاتی تەنگانەدا لەبری سوودبینین لە تەنگوچەڵەمەکان بۆ بەرژەوەندیی شۆڕش. وەگەر بەکۆ تەماشای وڵاتە ئەوروپییەکان بکەین و هەندێ کەسایەتی لێدەرکەین (چەندە کاریگەریش بن)، دەبینین ڕەوتی هەلپەرستی قەڵغانی سەرەکیی سۆسیال شۆڤێنیزم بووە، لە هەموو شوێنێکیش بەردەوام لە بەرەی شۆڕشخوازەوە نارەزایەتی لەدژی ئەم ڕەوتە دروستبووە. وەگەر تەماشایەکی کۆنگرەی سۆسیال ئەنتەرناسیۆناڵی شتوتگارتی[1] ساڵی ١٩٠٧ بکەین، دەبینین مارکسیزمی نێونەتەوەیی لە دژی ئیمپریالیزم بوو، کەچی هەلپەرستیی نێونەتەوەیی پشتیوانی دەکرد.

یەکگرتن لەگەڵ هەلپەرستیدا هاوپەیمانیی کرێکارانە لەگەڵ بۆرژوازیی نەتەوەیی و جیابوونەوەی چینی کرێکاریی شۆڕشگێڕیی نێونەتەوەییە

گەرچی لەماوەی پێش جەنگدا زۆرینەی کات وەک پێڕێکی "جیا" و "لایەنێک" تەماشای هەلپەرستی دەکرا، چونکە نەدەتوانرا وەها تەماشا بکرێت بەشێکی تەواوکەری حزبە سۆسیال دیموکراتەکان نییە. بەڵام جەنگ سەلماندی کە ئاستەمە ئەو دۆخە بەردەوام بێت. چونکە هەلپەرستی ئامانجی خۆی پێکا و

[1] کۆنگرەی شتوتگارتی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم لە ١٨ بۆ ٢٤ی ئابی ١٩٠٧دا بەسترا، لەو کۆنگرەیەدا ٣٧ نوێنەر نوێنەرایەتی حزبی سۆسیال دیموکراتی ڕووسییان دەکرد، لە بەرەی بەلشەفیکەکان لینین و لۆناچارسکی و لیتیڤینۆڤ و چەندانی تر بەشداربوون. کۆمەڵێک لیژنە درێژەیان بە کارە سەرەکییەکانی کۆنگرەکە دا، ئەم لیژنانە چەندین پرۆژە بڕیاریان ئامادەکرد بۆئەوەی دەستەی گشتیی دەنگیان لەسەر بدات. لینین لەو لیژنەدا بەشداربوو کە سپێردرابوو بە ئامادەکردنی پرۆژە بڕیارێک لەبارەی حکومەتە سەربازییەکان و ناکۆکییە جیهانییەکانەوە. لینین بە هاوبەشی لەگەڵ ڕۆزا لۆکسمبۆرگ دەستکارییەکی مێژوویی پرۆژە بڕیارێکیان کرد کە لەلایەن بیبڵەوە پێشکەشکرابوو. لەم هەموارکردنەشدا هاتبوو کە دەبێ سۆسیالیستەکان، بۆ خرۆشاندنی جەماوەر و سەراوژێرکردنی سەرمایەداری، سوود لەو قەیرانە وەربگرن کە بەهۆی جەنگەوە دروست بووە. ئەوەبوو کۆنگرە هەموارکردنەوەکەی پەسەند کرد. (لەبارەی ئەم کۆنگرەوە دەتوانن سوود لە وتارێکی لینین ببینن بەناونیشانی: "کۆنگرەی شتوتگارتی سۆسیالیستیی نێونەتەوەیی"، کۆبەرهەم، چاپی چوارەم، بەرگی ١٣، لاپەڕە ٥٩-٦٥ و ٦٦-٧٧).

وەک نێردەیەکی بۆرژوازیەت لە نێو بزوتنەوەی کرێکاریدا تا کۆتایی گەمەکە ڕۆشت. ئیدی یەکگرتن لەگەڵ هەلپەرستەکاندا بوو بە ئاوێتەبوونێکی ڕیاکارانە کە لە حزبی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانییدا نموونەکەی دەبینینەوە. لە بۆنە گەورەکاندا (بۆنموونە لەمیانی دەنگدانی چواری ئابدا[1]) هەلپەرستەکان دوایین ئاگاداریی خۆیان پێشکەش دەکەن و دەیخەنە بواری جێبەجێکردنەوە، بە بەکارهێنانی پەیوەندییە جۆراوجۆرەکانیان لەگەڵ بۆرژوازیەت و ئەو زۆرینەی لە ئیدارەی سەندیکاکاندا هەیانە... هتد. ئەمڕۆ، یەکگرتن لەگەڵ هەلپەرستەکاندا، لە ڕووی پراکتیکییەوە بەمانای ملکەچکردنی چینی کرێکار دێت بۆ بۆرژوازیەتە نەتەوەییەکەی "خۆی"، بەمانای پەیوەندیگرتنێک دێت بە ئامانجی چەوساندنەوەی گەلانی دی و ململانێ لەپێناو بەدەستهێنانی ئیمتیازاتی ئیمپریالیزم، ئەمە جگەلەوەی بە مانای پەرتکردنی پرۆلیتاریای شۆڕشگێڕیی گشت وڵاتەکان دێت.

گەرچی هەندێجار خەبات لە دژی هەلپەرستەکان ناڕەحەتە، کە لە هەندێک لە ڕێکخراوەکاندا دەسەڵاتدارن، گەرچی لە هەندێک وڵاتدا پێشوەچوونی پرۆسەی پاککردنەوەی حزبە کرێکارییەکان لێیان پرۆسەیەکی تۆکمەیە، بەڵام ئەم پێشوەچوونە شتێکی بەرهەمدارە و دەبێت ڕووبدات. سۆسیالیزمی ریفۆرمخواز لە سەرەمەرگدایە، سۆسیالیزمی هەستانەوەش، وەک سۆسیالیستی فەرەنسی پۆڵ گولی دەڵێت: "سۆسیالیزمێکی شۆڕشگێڕ و ڕاپەڕیوو دەبێت و هیچ مساوەمەیەک قبووڵ ناکات".

"کاوتسکیزم"

کاوتسکی، گەورەترین دەستڕۆشتووی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم، نموونەیەکی ڕوون و دیاری بەردەستە، کە بەهۆیەوە دەزانین تێگەیشتنی حەرفی لە مارکسیزم بەرەو کوێ دەچێت و چۆن هەنگاو بەرەو "ستۆرڤیزم"[2] و "برینتانۆیزم"[3] دەنێت. پلیخانۆڤیش نموونەیەکی دیکەی ئەمەیە. ئەمانە بە بەکارهێنانی سەفسەتەگەراییەکی پەتی، مارکسیزمیان لە ڕۆحی زیندووی خۆی، لە شۆڕشخوازی داماڵی. ئەوان هەموو شتێکی مارکسیزمیان قبووڵە ڕێگای شۆڕشگێڕیانەی خەبات نەبێت، بانگێشت و کردار و پەروەردەی جەماوەریشییان بەم ئاقارەدایە. کاوتسکی بە نابوتکردنی سەرجەم بنەماکان، ئایدیای سەرەکیی سۆسیال شۆڤێنیزم کە لە جەنگی ئێستادا بەرگری لە نیشتمان پیادە دەکات، لەگەڵ ئەو شتانەدا یەکخست کە لە ڕووی سیاسی و مەعنەوییەوە سازشکردن بوو لە بەرژەوەندیی چەپەکان، شتانێکی وەک دەنگنەدان بە دەرماڵە جەنگییەکان و داننانی زارەکیانە بەوەی ڕۆحییەتێکی

---

[1] لە چواری ئابی ١٩١٤دا قەوارەی سۆسیال دیموکرات لە رایخشتاغ دەنگی دا بە دەرماڵە جەنگییەکانی حکومەتی گلیۆمی دووەم کە بۆ پشتیوانیکردنی جەنگی ئیمپریالی خرابووە دەنگدانەوە. سەرکردەکانی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانی بەدەستی ئەنقەست ئەم خیانەتەیان لە چینی کرێکار کرد و هەڵوێستی سۆسیال شۆڤێنیزمیان گرتەبەر و بەرگرییان لە بۆرژوازیەتی ئیمپریالی کرد.

[2] بۆ ناسینی سترۆڤیزم Struveism، تەماشای بەشی چوارەمی ئەم کتێبە بکە.

[3] برینتانۆیزم Brentanoism: ڕێبازێکی بۆرژوازیی ریفۆرمخوازە "دان بە قوتابخانەی سەرمایەداریدا دەنێت کەچی خەباتی شۆڕشگێڕیی چینایەتی ڕەتدەکاتەوە". برینتانۆ: ئابووریناسێکی ئەڵمانیی بۆرژوازییە، یەکێکە لە لایەنگرانی ئەوەی پێی دەوترێت "سۆسیالیزمی دەوڵەتی". هەوڵیدا بیسەلمێنێت یەکسانیی کۆمەڵایەتی لە چوارچێوەی سەرمایەداریدا، لەڕێگەی چاکسازی و سازاندنی بەرژەوەندیی نێوان سەرمایەداران و کرێکاران، دەکرێ بەدیبێت. برینتانۆ و لایەنگرەکانی، لەژێر پەردەی کۆمەڵێک قسەی بەتاڵی مارکسیانەدا، دەیویست بزوتنەوەی کرێکاری لەگەڵ بەرژەوەندیی بۆرژوازیدا تەباکات.

ئۆپۆزسیۆنانەی هەیە... هتد. ئەو کاوتسکییەی لە ساڵی ١٩٠٩دا کتێبێکی تەواوی لەسەر نزیکبوونەوەی شۆڕش و پەیوەندییەکانی نێوان جەنگ و شۆڕش نووسی، ئەو کاوتسکییەی لە ساڵی ١٩١٢ـدا بەیاننامەی بالی واژۆکرد کە لەمەڕ سوودبینینی شۆڕشگێڕانە بوو لە جەنگی داهاتوو، ئەمڕۆ ئەو کاوتسکییە هەوڵەدات پاساو بۆ سۆسیال شۆڤێنیزم بێنێتەوە و بە هەموو ئامرازێک هەوڵی جوانکردنی دەدات. هاوشێوەی پلیخانۆڤ چۆتە ڕیزی بۆرژوازییەوە و گاڵتە بە هەموو ئایدیایەکی شۆڕشگێڕیی و هەموو ئەو کردانە دەکات کە بۆ خەباتی ڕاستەوخۆی شۆڕشگێڕیی تێدەکۆشن.

چینی کرێکارییش ناتوانێت ڕۆڵی جیهانیی شۆڕشگێڕانەی خۆی ببینێت ئەگەر بێوچان دژ بەم هەڵگەڕانەوە و سەرشۆڕی و ئاسانکارییە چەپەڵەی هەلپەرستی نەوەستێتەوە کە شێواندنێکی تیۆریی گەورەی مارکسیزمە. کاوتسکیزمیش ڕێکەوت نییە، دەرئەنجامێکی کۆمەڵایەتیی لێکدژەکانی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم و دەستپاکیی حەرفیانەی مارکسیزم و چۆکدادانە بۆ هەلپەرستی.

لە زۆربەی وڵاتاندا ئەم درۆ "کاوتسکییە" سەرەکییە لە شێوەی چەندین فۆرمی جیاوازدا سەریهەڵدا. بۆنموونە لە هۆڵەندا "ڕۆلاند-هۆست" بیرۆکەی بەرگری لە نیشتمانی ڕەتکردەوە و پشتیوانی لە مەسەلەی مانەوە لەگەڵ حزبی هەلپەرستەکان کرد، لە ڕوسیاش "ترۆتسکی" ئەو بیرۆکەی ڕەتکردەوە و بەرگری لە مەسەلەی مانەوە لەگەڵ گروپی ناشازاریا[1]ی هەلپەرست و شۆڤێنی کرد. لە ڕۆمانیاش "ڕاکۆڤسکی" شەڕی لەدژی هەلپەرستی ڕاگەیاند کە هۆکاری شکستهێنانی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم بوو، کەچی لە هەمان کاتدا ئامادەبوو شەرعییەت بە بەرگری لە نیشتمان بدات. ئەمە ئەو دەردەیە کە مارکسییە هۆڵەندییەکان (گۆرتەر و پانیکوک) ناویاننا: "ڕادیکالیزمی نێگەتیڤ" کە دەیویست سازش لەسەر مارکسیزمی شۆڕشگێڕی بکات و لە مەسەلە تیۆرییەکاندا گوڵبژێر بکات و لە مەسەلە پراکتیکییەکانیشدا لە بەردەم هەلپەرستیدا چۆک دابدات.

دروشمی مارکسیەکان دروشمی سۆسیالیزمی دیموکراتیی شۆڕشگێڕییە

جەنگ بەبێ جیاوازی قەیرانێکی توندی بەدوای خۆیدا هێنا و بێنەوایی جەماوەری گەیاندە لوتکە. ڕووی کۆنەپارێزانەی ئەم جەنگە و درۆی بێشەرمانەی بۆرژوازی لەسەرجەم وڵاتاندا، کە ئامانجە تاڵانخوازییەکانی لەژێر پەردەی ئایدیای "نەتەوەیی"ـدا دەشارێتەوە، سەرئەنجام لە دۆخێکی شۆڕشگێڕیی بابەتییانەدا مەیلی شۆڕشگێڕیی لەلای جەماوەر دروستدەکات. ئەرکی ئێمەش ئەوەیە هاوکاربین بۆ تێگەیشتن و قووڵکردنەوە و بەرجەستەکردنی ئەم مەیلانە. دروشمی گۆڕینی شەڕی ئیمپریالی بۆ شەڕی ناوخۆ تاکە شتێکە کە بەشێوەیەکی دروست دەربڕین لەم ئەرکە دەکات، هەر خەباتێکی چینایەتیی دروستیش لە سەروەختی جەنگدا، هەر تاکتیکێکی جیدیی ئەکتی جەماوەرییش، بەرەو ئەمەمان دەبات. ئێمە نازانین ئاخۆ بزوتنەوەی شۆڕشگێڕیی بەهۆی جەنگی ئیمپریالی یەکەمەوە یان بەهۆی جەنگی ئیمپریالی دووەمی نێوان دەوڵەتە مەزنەکانەوە ڕادەپەڕێت، لەمیانی ئەم جەنگەدا

---
[1] ناشازاریا nacha zaria (بەرەبەیانی ئێمە): گۆڤارێکی مانگانەی ڕێگەپێدراوی مەنشەفیک بوو. لەنێوان ساڵانی ١٩١٠ تا ١٩١٤ دەرچووە.

یـان لەدوای ئەم جەنـگە ڕادەپەڕێت، هەرچۆنێک بێت ئەرکـی یەکەمـی ئـێمە کـارکردنە بەشـێوەیەکی ڕێکخراو و بەردەوام بۆ ئەم پێناوە.

بەیاننامەی بـال ڕاستەوخۆ نمـوونەی کۆمـۆنەی پاریسـمان دێنێتە یاد، واتە گـۆڕینی شـەڕی نێوان حکومەتەکـان بە شـەڕی نـاوخۆ. نیـو سـەدە پـێش ئێسـتا پرۆلیتاریـا زۆر لاواز بـوو، هەلـومەرجە بابەتییەکانی سۆسیالیزمیش بەم ڕادەی ئێستا پێنەگەشتبوو؛ نەدەتوانرا سـازان و هاوکـاری لەنێوان بـزوتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی نێـو سـەرجەم وڵاتە شـەڕکەرەکاندا دروسـتبکرێت. شـەیدایی بەشـێک لە کرێکارە پاریسـییەکانیش بە "ئایدیا ناسیۆنالیستیەکان" (نموونەی سـاڵی ١٧٩٢) خـاڵێکی لاوازیی وردە بۆرژوازانەیـان بـوو کە لە کـاتی شـیاوی خۆیـدا مـارکس ئامـاژەی پێـدا، هەر ئەمەش یەکێکبـوو لە هۆکارەکانی کەوتنی کۆمۆنەی پاریس. ئێستا دوای نیو سەدە ئەو هەلومەرجانە نەماون کە ئەوکات شۆڕشیان لاواز دەکرد، ئێستا ناکرێت سۆسیالیستێک تەنها بەهـۆی ئەقڵییەتی کۆمـۆنەی پاریسـەوە دەست لە چالاکییەکانی هەڵبگرێت.

نموونەی برایەتیی نێو خەندەقەکان

ڕۆژنـامە بۆرژوازییەکـان لە سـەرجەم وڵاتە شـەڕکەرەکاندا برایەتیـی نێـوان سـەربازی نەتەوە شـەڕکەرەکان لە نێـو خەندەقەکانـدا بە نمـوونە دەهێنـایەوە. ئەو مەرسـومە توندانەش کە دەسـەڵاتە سـەربازییەکان (لە ئەڵمانیـا و ئینگلتـرا) دژ بەم بـرایەتییە دەریـانکرد، سـەلماندی کە حکومەتەکـان و بـۆرژوازی گرنگییەکـی زۆریـان بەو مەسـەلە داوە. وەگەر نمـوونەی برایەتـی لە دۆخێکـی وەهـادا ڕووبـدات کە هەلپەرسـتی بە تەواوی سـەرکردایەتیی حـزبە سۆسـیال دیموکراتەکـانی ئەوروپـای ڕۆژئاوای کۆنترۆڵکردوە و تەواوی ڕۆژنامەگەریی سۆسیال دیموکرات و هەژموونی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم پاڵپشتی سۆسیال شۆڤێنیزم دەکات، ئەوە پێماندەڵێت تا چەندە دەتوانرا ئەم جەنگە تاوانکار و کۆنەپارێزە ئیمپریالەی ئێستا ئاوەژۆبکرێتەوە و بزوتنەوەی ئەنتەرناسیۆناڵی شۆڕشگێڕیی ڕێکبخرێت، کە ئەمەش تەنهـا پێویسـتی بەوەبـوو سۆسیالیسـتە چەپەکـانی سـەرجەم وڵاتە شـەڕکەرەکان بەم ئاراستەیەدا کاری مونەزەم بکەن.

ڕۆڵی ڕێکخستنی نهێنی

زۆربەی ئەنارشیسـتەکانی وڵاتـانی جیهـان، وەک زۆربەی هەلپەرسـتەکان، بەهـۆی سۆسـیال شـۆڤێنیزمیانەوە (کە هاوتـایە لەگەڵ سۆسـیالیزمەکەی پلیخـانۆڤ و کاوتسـکی) لەم جەنـگەدا شەرمەزارییان بەسەر خۆیاندا هێناوە. بێگومان یەکێک لە دەرئەنجامەکانیشـی ئەوە دەبێت ئەم جەنگە کۆتایی بە هەلپەرستی و ئەنارشیزم دێنێت.

لەگەڵ ئەوەی حزبە سۆسیالیستەکان، لە هیچ دۆخێکدا و لەبەر هیچ هۆکارێک، سوودوەرگرتن لە هەر ئیمکـانیەتێکی ڕێگەپێدراو، ئەگەرچـی کەمـیش بێـت، بـۆ ڕێکخسـتنی جەمـاوەر و بڵاوکـردنەوەی سۆسیالیزم ڕەتناکەنەوە، بەڵام دەبێ هێندەش خۆیان بە شەرعییەتەوە نەبەستن. ئەنگڵس کاتێک ئاماژە

بە شەڕی ناوخۆ دەکات و باس لەوە دەکات کە پاش ئەوەی بۆرژوازی شەرعییەتی بەزاندوە دەبێت ئێمەش بیبەزێنین، دەنووسێت: "تەقە بکەن ئاغا بۆرژوازەکان". ئەم قەیرانەش سەلماندی کە بۆرژوازی لە سەرجەم وڵاتەکان و ئازادترینیاندا شەرعییەتی بەزاندوە و ئاستەمە جەماوەر بەرەو شۆڕش ببرێت بەبێ دروستکردنی ڕێکخراوێکی نهێنی کە ئامرازە شۆڕشگێڕییەکانی خەبات پیرۆز و ئامادە بکات و قەدریان بزانێت و مشتومڕیان لەسەر بکات. چونکە باشترین کاری سۆسیالیستەکان، لە ئەڵمانیا بەنموونە، خەباتکردنی نهێنییە لەدژی هەلپەرستی چەپەڵ و "کاوتسکیزمی" ڕیاکارانە. لە ئینگلتراش هەرکەس بانگەوازێک لەدژی خزمەتی سەربازی چاپ بکات، دەنێردرێت بۆ زیندان.

لەقەڵمدانی ڕەتکردنەوەی ڕێگا ناشەرعییەکانی پڕوپاگەندە وەک شتێکی تەبا لەگەڵ حزبە سۆسیال دیموکراتەکان و گاڵتەکردن بەو ڕێگایانە لە ڕۆژنامە ئاشکراکاندا، خیانەتە لە سۆسیالیزم.

لەبارەی شکستهێنانی "حکومەتەکانیان" لە جەنگی ئیمپریالیدا

ئەوانەی لەم جەنگەی ئێستادا پشتیوانی لە سەرکەوتنی حکومەتەکانیان دەکەن، وەک ئەوانەی بانگەشەی "نە سەرکەوتن نە دۆڕان" دەکەن، هەموویان لەژێر تاکە ناوی سۆسیال شۆڤێنیزمدا کۆدەبنەوە. چونکە لە جەنگی کۆنەپارێزانەدا چینی شۆڕشگێڕیی دەبێت ئارەزووی شکستی حکومەتەکانی بکات. نابێت ئەو چینە پەیوەندی نێوان شکستی جەنگیی حکومەتەکانیان و ئاسانی سەراوژێرکردنی ئەو حکومەتانە لەیاد بکات. ئەوە بۆرژوازییە کە پێیوایە جەنگی نێوان حکومەتەکان تەنها وەک جەنگی نێوان حکومەتەکان کۆتایی دێت، کە پێیوایە ئەو بیرۆکەی دەڵێت سۆسیالیستەکانی سەرجەم وڵاتە شەڕکەرەکان ئارەزووی شکستهێنانی سەرجەم "حکومەتەکانیان" دەکەن شتێکی "پێکەنیناوی" یان "تەمومژاوییە". بەپێچەوانەوە، بەیانکردنی ئەو ئارەزووە لەگەڵ ئەو ئایدیایانەدا دێتەوە کە بەلای هەر کرێکارێکی هوشیارەوە ئازیزە و سەر بە چوارچێوەی چالاکییەکانمانە کە ئامانج لێیان گۆڕینی شەڕی ئیمپریالییە بۆ شەڕی ناوخۆ.

بێگومان کاری جدی بەشێک لە سۆسیالیستە ئەڵمانی و ڕوسی و ئینگلیزەکان لەدژی جەنگ "توانای سەربازی ئەو حکومەتانەی لاوازکرد" و کارێکی هەرە باشی سۆسیالیستەکانە. دەبێ ئەوانی دیکەش بۆ جەماوەری ڕوونبکەنەوە کە ئاشتی بەدینایەت بە شۆڕشکردن و ڕوخاندنی "حکومەتەکانیان" نەبێت، ڕوونیشیبکەنەوە کە دەبێ بۆ ئەم مەبەستە سوود لەو ئاستەنگیانە ببینن کە حکومەتەکانیان بەهۆی جەنگی ئێستاوە دووچاری بوون.

ئاشتیخوازی و دروشمی ئاشتی

دۆخی دەروونی جەماوەر کە ئارەزووی ئاشتی دەکات، گوزارشتە لە سەرەتای ئەو ناڕەزایەتی و هەڵچوون و هوشیارییەی بەهۆی سروشتی کۆنەپارێزانەی جەنگەوە دروستبووە، کەڵکوەرگرتن لێی ئەرکی هەموو سۆسیال دیموکراتەکانە. چونکە ئەوان بەوپەڕی هێزەوە لە هەموو جوڵانەوە و خۆپیشاندانێکی ئەم گۆڕەپانەدا بەشدارن، بەڵام نابێت گەل بەوە بخڵەتێنن وایلێبکەن پێیوابێت ئاشتی بەبێ بزوتنەوەی شۆڕشگێڕیی و بە داگیرکردنی وڵاتانی دی و چەوساندنەوە و تاڵانکردنی گەلانی تر و چاندنی تووی شەڕی نوێ لەنێوان چینە باڵادەستەکان و حکومەتەکانی ئێستادا بەدیدێت. خڵەتاندنی

گەل بەمشێوە، بێگومان، جێبەجێکردنی پلانی دژە شۆڕشە و ئەو شتەیە کە دیبلۆماسیەتی نهێنیی حکومەتە شەڕکەرەکان دەیەوێت. هەرکەسێکیش ئارەزووی ئاشتییەکی دیموکراسیی پتەو دەکات، دەبێت لایەنگری شەڕی ناوخۆ بێت، دژ بە بۆرژوازی و حکومەتەکان.

لەبارەی مافی چارەی خۆنووسینی گەلانەوە

چەواشەکردنی گەل، کە بۆرژوازی لەم جەنگەدا بەشێوەیەکی فراوان پەیڕەوی لێدەکات، شاردنەوەی ئامانجی تالانکردنی گەلانە لەژێر پەردەی بیرۆکەی "ڕزگاریی نیشتمانی"دا. ئینگلیزەکان بەڵێنی ئازادی بە بەلژیکا دەدەن، ئەڵمانیاش بە پۆلۆنیا... هتد. بەڵام لە ڕاستیدا، وەک بینیمان، ئەم جەنگە جەنگی نێوان چەوسێنەرانی زۆرینەی گەلانی جیهانە لەپێناو پشتیوانیکردن و فراوانکردنی ئەم چەوساندنەوە.

سۆسیالیستەکانیش ناتوانن بە ئامانجە گەورەکەیان بگەن بە خەباتکردن نەبێت لەدژی هەر جۆرە چەوساندنەوەیەکی گەلان. دەبێ دلێرانە داوا لە حزبە سۆسیال دیموکراتەکانی نێو وڵاتە چەوسێنەرەکان بکەن (بەتایبەت دەوڵەتە مەزنەکان) دان بە مافی چارەی خۆنووسینی گەلە چەوساوەکاندا بنێن و بەمانا تەواو سیاسییەکەی بەرگری لەم مافە بکەن، مافی جیابوونەوەی سیاسی. هەر سۆسیالیستێک لە وڵاتێکی ئیمپریالدا بێت، وڵاتێک کە داگیرگەی هەبێت، بەرگری لەم مافە نەکات، شۆڤێنییە.

بەرگریکردن لەم مافە نابێتە هۆی دروستبوونی دەوڵەتی بچوک، بەپێچەوانەوە دەبێتە هۆی ئەوەی لە ئاستێکی فراواندا و بەشێوەیەکی ئازادانەتر و بەبێ ترس دەوڵەتی گەورە و هاوپەیمانی نێوان دەوڵەتان دروست ببێت، کە ئەمەش بۆ جەماوەر باشترە و لەگەڵ پێشکەوتنی ئابووریدا باشتر دەگونجێت.

دەبێ سۆسیالیستەکانی گەلە چەوساوەکانیش خەبات لەپێناو یەکڕیزیدا بکەن (بەتایبەت یەکڕیزیی لە ڕێکخستندا) لەنێوان کرێکارانی گەلە چەوساوە و چەوسێنەرەکاندا. بەڵام جیابوونەوەی گەلێک لە گەلێکی تر لە ڕووی [کەم و زۆری] مافەوە (ئەوەی پێی دەوترێت "جیابوونەوەی کولتوریی خۆسەری" کە بۆیەر[1] و رینەر[2] داوای دەکەن) بیرۆکەیەکی کۆنەپارێزانەیە.

ئیمپریالیزم قۆناغی چەوسانەوەی ڕوولەزیادی گەلانی سەرانسەری جیهانە لەلایەن دەستەیەک دەوڵەتی "مەزنەوە"، بۆیە خەباتکردن لەپێناو شۆڕشێکی سۆسیالیستیی جیهانی لەدژی ئیمپریالیزم، بەبێ دانانان بە مافی چارەی خۆنووسینی گەلان، ئاستەمە. "چونکە ئەو میللەتەی میللەتی دیکە دەچەوسێنێتەوە ئازاد نییە" (مارکس و ئەنگلس). وەگەر پرۆلیتاریاش بە بچوکترین کردەوە لەو کردەوە دوژمنکارانەی گەلەکەی دژ بە گەلانی تر بەشدار بێت، ناتوانێت سۆسیالیست بێت.

---

[1] Bauer .

[2] Renner .

بەشی دووەم
چین و حزبەکان لە ڕوسیا

بۆرژوازی و جەنگ

ڕوسیا لە شتێکدا هیچی لە هاوڕێ ئەوروپییەکانی کەمتر نەبووە: ئەویش وەک ئەوان زانی چۆن بە باشی "میللەتەکەی خۆی" چەواشە بکات. ئەوەبوو لە ڕوسیاش دەزگایەکی گەورە و فراوانی مانۆڕ و پڕوپاگەندەی درۆیینە دامەزرا، بۆ گواستنەوەی پەتای شۆڤێنیزم بۆ جەماوەر و قەناعەتپێکردنیان بەوەی حکومەتی قەیسەر خەریکی جەنگێکی "عادیلانەیە" و بێ هیچ مەرامێک بەرگری لە "برا سلاڤییەکانی" دەکات... هتد.

ئیدی چینی گەورە خاوەن زەوییەکان و دەستە بالاکانی بۆرژوازیی پیشەسازی و بازرگانی بەوپەڕی جۆشوخرۆشەوە پێشوازییان لە سیاسەتە جەنگییەکەی حکومەتی قەیسەر کرد. ئەمانەش، لەبەر چەند هۆکارێکی ئەقلانی، چاوەڕوانی ئەوەبوون کەڵکی مادی و ئیمتیازاتی گەورەیان لە پشکی میراتی تورکی و نەمسایی دەستکەوێت. بۆیە زۆربەی کۆنگرە لیکرژێنەکانیان بۆ ئەو قازانجانە بوون کە لە حاڵەتی سەرکەوتنی سوپای قەیسەریدا دەهاتە گیرفانیان. جگەلەوەش کۆنەپارێزەکان باش دەزانن ئەو شتەی ڕوخانی پاشایەتی خێزانی رۆمانۆڤ و هەڵگیرسانی شۆڕشێکی نوێ لە ڕوسیا دوادەخات، جەنگێکی دەرەکییە کە تێیدا قەیسەر سەرکەوتن بەدەست بێنێت.

بەڵام توێژە فراوانەکانی وەک بۆرژوازیی شارە "مامناوەندەکان" و ڕۆشنبیرە بۆرژواکان و خاوەن پیشە ئازادەکان و... هتد، ئەوانیش -لانیکەم لە سەرەتای جەنگەوە- تووشی پەتای شۆڤێنیزم بوون. ئەوەبوو کادێت -حزبی لیبراڵ بۆرژوازیی لە ڕوسیا- بەبێ هیچ خۆپارێزییەک هەموو پشتیوانییەکی حکومەتی قەیسەری کرد. لە کاروباری سیاسەتی دەرەکیدا کادێت زۆر لەمێژە حزبێکی حکومییە.

پان-سلاڤیزم، کە سیاسەتی قەیسەری بەهۆیەوە زیاتر لە جارێک گەورەترین فێڵی سیاسیی خۆی جێبەجێکردوە، بۆتە ئایدۆلۆژیای فەرمیی کادێت. لیبراڵیزمی ڕوسی گۆڕیووە بە لیبراڵیزمی نەتەوەیی. لە مەسەلەی "وڵاتپارێزی"شدا لەگەڵ سەدییە ڕەشەکان[1]دا ڕکابەری دەکات، هەمیشەش، لە چاکیی خۆیدا، دەنگ لە بەرژەوەندیی میلیتاریزم دەدات... هتد. لە بلۆکی لیبراڵیی ڕوسیدا، ئەو ڕووداوە دەبینینەوە کە لەنێوان سالانی ١٨٧٠ بۆ ١٨٨٠ لە ئەڵمانیا ڕوویدا، کاتێک ڕێبازی ئازادیخوازی "بیری ئازادیخوازی" هەڵوەشایەوە و حزبی نەتەوەیی ئازادیخوازی تیا لەدایکبوو. بۆرژوازیی ئازادیخوازیی ڕوسی سەرئەنجام ڕێگای دژایەتی شۆڕشی گرتەبەر. تیۆرانینی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕۆسییش لەمبارەوە بە تەواوی یەکلایی بۆتەوە. بەڵام تێگەی هەلپەرستەکانمان، کە پێیوایە ڕێبازی ئازادیخوازیی ڕوسی هێشتا هێزی بزوێنەری شۆڕشە لە ڕوسیا، تێگە و تیۆرانینێکە ژیان بەدرۆیدا خستۆتەوە.

---

[1] Black Hundreds .

گرووپی دەستڕۆشتوو، بەهاوکاری ڕۆژنامەوانی بۆرژوازی و ئەکلیرۆس... هتد، توانیان مەیلی شۆڤێنیانە لەلای جوتیارەکانیش دروستکەن. بەڵام بە ئەندازەی گەڕانەوەی سەربازەکان لە گۆڕەپانی قەسابخانەکانەوە، دۆخی دەروونی لە دێهاتەکاندا بە ئاشکرا بەپێچەوانەی بەرژەوەندیی پاشایەتی قەیسەرییەوە دەگۆڕا. ئەو حزبە دیموکراتە بۆرژوازانەش کە پەیوەندیی توندوتۆڵیان لەگەڵ جوتیارەکاندا هەبوو، نەیانتوانی دژ بە شەپۆلی فاشیزم بووەستنەوە. ڕاستە حزبی ترودۆڤیک لە دومای دەوڵەتدا ئامادە نەبوو دەنگ لە بەرژەوەندیی دەرماڵە جەنگییەکان بدات، بەڵام ئەم حزبە لە زاری سەرۆکەکەیەوە "کیرینسکی" لێدوانێکی "نیشتمانی" پێشکەشکرد و تێیدا پشتیوانیی پاشایەتی کرد و سەرجەم ڕۆژنامە ڕێگەپێدراوە "شەعبییەکان"یش ڕێگای لیبراڵەکانیان گرتەبەر. تەنانەت باڵی چەپی دیموکراسی بۆرژوازی، ئەوەی پێی دەوترێت حزبی سۆسیالیستی شۆڕشگێڕیی، کە لە نووسینگەی سۆسیاڵ ئەنتەرناسیۆناڵ[1]دا ئەندام بوو، کەوتە نێو هەمان شەپۆلەوە. نوێنەری ئەم حزبە لە نووسینگەی سۆسیاڵ ئەنتەرناسیۆناڵدا، م. ڕۆبانۆڤیچ، سەلماندی کە سۆسیالیستێکی شۆڤێنیی ڕاستەقینەیە. نیوەی نوێنەرانی ئەم حزبەش لە کۆنگرەی سۆسیالیستەکانی "هاوپەیمانی"[2] لە لەندەن دەنگیان لە بەرژەوەندیی بڕیارە شۆڤێنییەکە دا (نیوەکەی دیکەش دەنگیان نەدا). شۆڤێنییەکان ڕۆژنامەوانیی نهێنیی سۆسیالیزمی شۆڕشگێڕییشیان کۆنترۆڵکردبوو (ڕۆژنامەی نۆڤۆستی[3]... هتد). شۆڕشگێڕەکانی "نێوەندی بۆرژوازی"یش، ئەو شۆڕشگێڕانەی هیچ پەیوەندییەکیان بە چینی کرێکارەوە نییە، لەم جەنگەدا تووشی شکستێکی گەورە بوون. چارەنووسی خەماویی کرۆبۆتکین و ڕۆبانۆڤیچ بەڵگەیەکی بەهێزە لەسەر ئەم شکستە.

چینی کرێکار و جەنگ

پرۆلیتاریا تاکە چینێکە کەس نەیتوانیووە پەتا و ڤایرۆسی شۆڤێنیزمی لە ڕوسیا بۆ بگوازێتەوە. تەنها نەزانترین چینی کرێکار لە سەرەتای جەنگدا بە هەندێ زیادەڕەوی کاریگەر بوون. بەشداربوونی کرێکارانیش لە پشێوویەکانی مۆسکۆدا دژ بە ئەڵمانەکان زێدەگۆییەکی لەڕادەبەدەر بوو. بەگشتی،

---

[1] نووسینگەی سۆسیاڵ ئەنتەرناسیۆناڵ: ڕێکخراوێکی جێبەجێکاریی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم بوو، بە پشتبەستن بە بڕیاری کۆنگرەی پاریس (ساڵی ١٩٠٠) دامەزرا. لینین لە ساڵی ١٩٠٥ـەوە وەک نوێنەری حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی تێیدا بۆتە ئەندام.

[2] کۆنگرەی لەندەنی سۆسیالیستەکانی وڵاتانی "هاوپەیمانیی سێ قۆڵی" لە ١٤ی شوباتی ١٩١٥ـدا بەسترا، نوێنەرانی سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان و گرووپە ئاشتیخوازەکانی نێو حزبە سۆسیالیستەکانی ئینگلترا و فەرەنسا و بەلژیکا تێیدا بەشداربوون، مەنشەفیک و سۆسیالیستە شۆڕشگێڕییەکانیش وەک لایەنی ڕوسی بەشداربوون. گەرچی بەلشەفیکەکان بانگێشت نەکرابوون، کەچی لیتیڤینۆڤ (ماکسیمۆڤیچ) وەک نێردراوی لینین بەشداربوو. چووە بەردەم کۆنگرە لێدوانی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی بخوێنێتەوە کە لەسەر بنەمای پرۆژەیەکی لینین داڕێژرابوو. ئەم لێدوانە داوای لە سۆسیالیستەکان دەکرد چیدی بەشداریی لە حکومەتە بۆرژوازەکاندا نەکەن و دابڕانی تەواو لەگەڵ ئیمپریالەکاندا ڕابگەیەنن و هاوکارییان نەکەن، خەباتی سەرسەختانە لەدژی حکومەتە ئیمپریالەکان بکەن و دەنگ لەبەرژەوەندیی دەرماڵە جەنگییەکان نەدەن و سەرکۆنەی بکەن. کاتێک لیتیڤینۆڤ لێدوانەکەی خوێندەوە قسەکانی پێ بڕدرا و نەهێڵرا قسەکانی تەواو بکات. ئەوکات لیتیڤینۆڤ لێدوانەکەی لەسەر دوانگەکە دانا و هۆڵەکەی بەجێهێشت. (لەمبارەوە دەتوانن سوود لەم وتارانەی لینین ببینن: "لەبارەی کۆنگرەی لەندەنوە" و "بەبۆنەی کۆنگرەی لەندەنوە"، کۆبەرهەم، چاپی چوارەم، بەرگی ٢١، لاپەڕە ١١٢-١١٤، ١٥٥-١٥٧).

[3] نۆڤۆستی Novosti (هەواڵەکان): ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی حزبی سۆسیالیستی شۆڕشگێڕی بوو، لە ئابی ١٩١٤ـەوە تا ئایار ١٩١٥ لە پاریس لەچاپدرا.

چینــی کرێکــاری لە ڕوســیا خــۆی لە شــۆڤێنیزم بە دوور دەگــرت. ئەمەش بە لێکــدانەوەی دۆخــی شۆڕشگێڕیی وڵات و بارودۆخی گشتیی ژیانی پرۆلیتاریا لە ڕوسیا تەفسیر دەکرێت.

ساڵانی ١٩١٢-١٩١٤ سەرەتایەکی نوێی هەستانەوەیەکی شۆڕشگێڕیی مەزن بوو لە ڕوسیا. ئەوەتا ســەرلەنوێ جــوڵانەوەیەکی مەزنــی مــانگرتن دەبینیــنەوە، جــوڵانەوەیەک پێشــتر جیهــان بەخــۆیەوە نەیــدیووە. مــانگرتنی جەمــاوەریی شۆڕشــگێڕیی ســاڵی ١٩١٣ بەلایەنــی کەمەوە ملیــۆن و نیوێــک مــانگرتووی لەخــۆگرت. لە ســاڵی ١٩١٤ــشدا ژمــارەی مانگرتووەکــان زیــاتربوو لە دوو ملیــۆن، ئەم ژمارەش نزیکبوو لە ژمارەی مانگرتووەکانی ساڵی ١٩٠٥. بەر لە جەنگیش ڕووداوەکانی پترسبۆرگ بوونە هۆی هەڵگیرسانی یەکەم شەڕی سەنگەر بە سەنگەری سەر جادەکان.

ئیدی ئەوکات حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکرات لە ڕوسیا، کە حزبێکی بێ مۆڵەت بوو، ئەرکی خــۆی بەرامــبەر بە ئەنتەرناســیۆناڵ بەتەواوی بەجێهێنــا و دلێــرانە ئــاڵای خــۆی هەڵکــرد. لە مێژیشــە حزبەکەمــان لە گۆڕەپــانی ڕێکخســتندا خــۆی لە ســەرجەم گــروپە هەلپەرســتەکان و ئەنــدامەکانیان دابڕیووە. بۆیە حزبەکەمان هەرگیز بــارگرانیی هەلپەرستی و "شــەرعییەت بەهەر نرخێک بێت" شــوێن خــۆی نەخســتووە. هەر ئەمەش بــووە هــۆی ئەوەی بەتەواوی بتوانێــت ئەرکــی شۆڕشــگێڕیی خــۆی بەجێبێنێت، وەکچــۆن هــاوڕێ ئیتاڵییەکانیــان پاشــئەوەی لەگەڵ حزبی بیســۆلاتیی هەلپەرســتدا دابــڕان، توانیان ئەرکی شۆڕشگێڕیی خۆیان بەجێبێنن.

دۆخی گشتیی وڵاتەکەمان بۆ گەشەکردنی هەلپەرستیی "سۆسیالیستی" لەنێو جەماوەری کرێکاریــدا لەبــار نییە. لە ڕوســیا چەنــدین ڕەنــگ و ئاراســتەی جیــاوازی هەلپەرســتی و ڕیفۆرمخــوازی لەنێــو ڕۆشنبیرەکان و وردە بۆرژوادا دەبینرێتەوە، بەڵام ئەم هەلپەرستییە تەنها کەمینەیەکی کەمــی گــروپە کرێکارییە چالاکە سیاسییەکانی داگیرکردوە. جگەلەوەش گروپی کرێکار و بەکاربەری ئیمتیــازچی لای ئێمە زۆر لاوازە. فیتشــیزمی شــەرعییەتیش لای ئێمە نەیتوانیووە چاو بە ژیانــدا هەڵبێنێت. لەکاتێکــدا پاکتاوکراوەکان[1]یش (ئەو حزبە هەلپەرستانەی ئەکسیلرۆد و پۆتریسۆڤ و چیریڤانین و ماسلۆڤ و ئەوانیتر ئاراستەیان دەکەن) لەلای جەماوەری کرێکاریی هیچ بەهایەکیان نەبوو. لە دومــای چــوارەمی دەوڵەتیشدا هەر شەش نوێنەرە کرێکارییەکە لەدژی ڕەوتی پاکتاوکراوەکان[2] بوون. تیراژی ڕۆژنــامە کرێکــارییە مۆڵەتدارەکانی پترۆگراد و مۆسکۆ و کۆی ئیشــتراکی ڕۆژنامەکــان ســەلماندیان کە چــوار لەســەر پێنجــی کرێکــارە هوشــیارەکان پشــتقایمانە لەدژی هەلپەرســتی و ڕەوتــی پاکتاوکراوەکــان وەستانەتەوە.

هەر لە ســەرەتای جەنگەوە حکومەتی قەیســەری هەزاران کرێکــاری دیــاری ئەنــدامی حزبەکەمــان، حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسیی نهێنی، دەستبەسەر و نەفی کردوە. ئیدی بەهۆی ئەوە و بەهۆکــاری ڕاگەیانــدنی بــاری نائاســایی لە وڵاتــدا و قەدەغەکردنــی ڕۆژنامەکانمــان... هتد، بزوتنەوەکە

---

[1] . Liquidators

[2] . liquidationism

دواکەوت. بەڵام حزبەکەمان چالاکیی شۆڕشگێڕیی نهێنی خۆی کەمنەکردەوە. ئەوەبوو ئەوکات لە پتروگراد کۆمیتەی حزبەکەمان ڕۆژنامەیەکی نهێنی دەرکرد بەناوی پرۆلیتارسکی گۆلۆس[1].

وتارەکانی ڕۆژنامەی سۆسیال دیموکرات[2]، کە ڕۆژنامەی زمانحاڵی حزبە و لە دەرەوە دەردەچێت، لە پتروگراد لەچاپدرانەوە و نێردران بۆ شارۆچکەکان. هەرئەوکات بڵاوکراوەی نهێنییش دەردەچوو کە تەنانەت لەنێو سەربازگە سەربازییەکانیشدا بڵاودەکرایەوە. جگەلەوەش کۆبوونەوەی کرێکاریی نهێنی لە دوورەدەستترین ناوچەی شاردا گرێدەدرا. لە ڕۆژانی دواییشدا لە پتروگراد مانگرتنێکی فراوان لەلایەن کرێکارە کانزاکارەکانەوە بەڕێوەچوو. بۆ پشتیوانیکردنی ئەم مانگرتنەش کۆمیتەی حزبەکەمان لە پتروگراد بانگەوازی زۆری ئاراستەی کرێکاران کرد.

---

[1] پرۆلیتارسکی گۆلۆس Protetarsky Golos (دەنگی پرۆلیتار): ڕۆژنامەیەکی نهێنیی کۆمیتەی حزبی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی بوو لە پترسبۆرگ. لە شوباتی ١٩١٥ تا کانوونی یەکەمی ١٩١٦ چوار ژمارەی لێ بڵاوبووەوە. لە ژمارەی یەکەمدا بەیاننامەی لیژنەی مەرکەزیی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی لەژێر ئەم ناونیشانەدا بڵاوبووەوە: "جەنگ و سۆسیال دیموکراتی ڕوسی".

[2] سۆسیال دیموکرات: ڕۆژنامەیەکی نهێنی زمانحاڵی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی بوو، لەنێوان شوباتی ١٩٠٨ و کانوونی دووەمی ١٩١٧ چاپ و بڵاوبوویەوە. ٥٨ ژمارەی لێ دەرچوو کە یەکەمیان لە ڕوسیا بڵاوبووەوە. پاشان گوازرایەوە بۆ وڵاتە بیانییەکان، سەرەتا بۆ پاریس و پاشان بۆ ژینێڤ. دەستەی نووسەرانی ئەم ڕۆژنامەیە بەپێی بڕیارێکی کۆمیتەی حزبی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی -بەلشەفیک و مەنشەفیک- و حزبی سۆسیال دیموکراتی پۆڵۆنی دامەزرا.
ڕۆژنامەی سۆسیال دیموکرات زیاتر لە هەشتا وتار و کۆمێنتی لینینی بڵاوکردۆتەوە، لینین لە ڕێگەی ڕۆژنامەی سۆسیال دیموکراتەوە خەباتی لەپێناو ئاراستەیەکی بەلشەفی ڕاستەقینەدا کردوە. بەڵام بەشێک لە دەستەی نووسەران (کامینیڤ و زینۆفیڤ) دەیانویست لەگەڵ پاکتاوکراوەکاندا ڕێکەون و سووربوون لەسەر ڕێگەگرتن لە جێبەجێکردنی ئاراستەکەی لینین. مارتۆڤ و دانی مەنشەفیش کە دوو ئەندامی دەستەی نووسەران بوون، جگە لە تێکدانی ئەم ڕۆژنامە سەرەکییە، بە ڕاشکاوی لە ڕۆژنامە لاوەکییەکەی خۆیاندا بەرگریيان لە ڕەوتی پاکتاوکراوەکان دەکرد: گۆلۆس سۆسیال دیموکرات (دەنگی سۆسیال دیموکرات).
خەباتی بێوچانی لینین لەدژی پاکتاوکراوەکان بووەهۆی وازهێنانی مارتۆڤ و دانی (حوزەیرانی ١٩١١) لە دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی سۆسیال دیموکرات. ئیدی لە کانوونی دووەمی ١٩١١ـەوە سۆسیال دیموکرات لەلایەن لینینەوە سەرنووسەرایەتی دەکرا. ئەم ڕۆژنامە زنجیرەیەک وتاری ستالینیشی بڵاوکردۆتەوە: "نامەکان لە قەفقاسەوە"، "نامەی کرێکارانی پترسبۆرگ بۆ نێردەی کرێکاری"، "هەڵبژاردنەکانی پترسبۆرگ" و چەندینی تر. (بۆ زانیاری زیاتر ئەم سەرجاوە ببینە: جۆزێف ستالین، کۆبەرهەم، بەرگی ٢، ساڵی ١٩٤٦، لاپەرە ١٧٤-١٩٦، ٢٥٠-٢٥٢، ٢٧١-٢٨٤).

شەقبوونی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی
لە دومای دەوڵەت و جەنگ

لە ساڵی ١٩١٣ـدا شەقبوونێک کەوتە نێوان نوێنەرە سۆسیال دیموکراتەکانی دومای دەوڵەتەوە. بەرەیەکیان حەوت لایەنگری هەلپەرستی بوون بە سەرۆکایەتی چیخدزی کە نوێنەری حەوت ناوچەی ناپرۆلیتار بوون، چونکە ئەو ناوچانە ٢١٤٠٠٠ کرێکاریان تێدابوو. بەرەکەی دیکە شەش نوێنەر بوون کە هەموویان سەر بە ناوچەی کرێکاری بوون و نوێنەرایەتییان لە پیشەسازیترین ناوچەی ڕوسیا دەکرد کە ١،٠٠٨،٠٠٠ کرێکاری تێدابوو.

تەوەری ناکۆکییەکان ئەوەبوو چ تاکتیکێک بگیرێتەبەر: تاکتیکی مارکسیی شۆڕشگێڕیی یان تاکتیکی چاکسازیی هەلپەرستی. لەڕووی پراکتیکیشەوە ناکۆکییەکان زیاتر لەبارەی پرسی کاری نێو جەماوەر لە دەرەوەی پەرلەمان دەرکەوتن، کارێک کە لە ڕوسیا دەبوو بە نهێنی بکرێت ئەگەر بکەرەکانی خوازیاربان بە شۆڕشگێڕ بمێننەوە. ئەوەبوو بەرەی چیخدزی وەک هاوپەیمانێکی دڵسۆزی پاکتاوکراوەکان مانەوە کە کاری نهێنییان ڕەتدەکردەوە. لە سەرجەم ئەو گفتوگۆیانەی لەگەڵ کرێکاراندا دەکران و لە سەرجەم کۆبوونەوەکاندا بەرگرییان لێ دەکردن. لێرەوە ئینشیقاق دروستبوو. بەرەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسییش شەش نوێنەر بوون. ساڵێک کارکردنیش سەلماندی کە زۆرینەی هەرە زۆری کرێکارە ڕوسیەکان ڕوویان لەم بەرەیە کردوە.

لە سەرەتای جەنگدا ناکۆکییەکە بە ڕوونی دەرکەوت. بەرەی چیخدزی تەنها کاری پەرلەمانییان هەڵبژارد، بەڵام دەنگی بە دەرماڵە جەنگییەکان نەدا. خۆ ئەگەر پێچەوانەی ئەمەی بکردایە گەردەلوولێک نەفرەتی کرێکاری بەسەر خۆیدا دەباراند. (شایانی باسە ترودۆڤیکییە وردە بۆرژواکانیش لە ڕوسیا دەنگیان لە بەرژەوەندیی دەرماڵە جەنگییەکان نەدا). بەڵام ئەم بەرەیە [بەرەکەی چیخدزی] هیچ کارێکیان لەدژی سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان ئەنجام نەدا.

بەڵام بەرەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی کە گوزارشتی لە ئاراستەی سیاسیی حزبەکەمان دەکرد، بە شێوازێکی دیکە هەڵسوکەوتی کرد. ئاڵای ناڕەزایی دژ بە جەنگی بردە قووڵایی چینی کرێکارەوە و پرسی ئیمپریالیزمی لەنێو جەماوەری فراوانی پرۆلیتارە ڕوسیەکاندا بڵاوکردەوە.

ئەم بەرە جێی سۆزی ڕاستگۆیانەی کرێکاران بوو، ئەمەش بووە هۆی ئەوەی حکومەت بترسێت و بە ئاشکرا یاساکانی خۆی پێشێلکات و نوێنەرەکانی هاوڕێمان دەستگیربکات و حوکمی نەفیی هەتاهەتایی لە سیبیریا بەسەریاندا بدات. ئەوکات حکومەتی قەیسەری ئاگادارییەکی فەرمی لەبارەی دەستگیرکردنی هاوڕێیانمانەوە بڵاوکردەوە و تێیدا وتی:

"هەندێک ئەندامی کۆمەڵە سۆسیال دیموکراتەکان، کە ئامانجیان تێکدانی هێزی سەربازییە لە ڕوسیا، لە ڕێگەی بڵاوکراوەی نهێنی و پروپاگەندەی وتارییەوە بارگرژییان لەدژی جەنگ ناوەتەوە، ئەم ئەندامانە و ئەو ڕەوشە دۆخێکی زۆر تایبەتن".

تەنها حزبەکەمان و کۆمیتەی مەرکەزیی حزبەکەمان وەڵامێکی پێچەوانەی بانگەوازە ناودارەکەی ڤاندەرڤێڵدی دایەوە کە دەیویست "بەشێوەیەکی کاتی" خەبات لەدژی قەیسەری ڕابگرێت -وەک ئەوەی ئێستاش لە بەڵگەنامەکانی میر کۆداشیڤەوە دەردەکەوێت کە قەیسەر بۆ بەلژیکای نارد، ڤاندەرڤێڵد بە تەنها خۆی ئەم بانگەوازەی دانەناوە بەڵکو لەگەڵ ئەم نێردەی قەیسەردا داینـاوە- لەولاشەوە سەرکردایەتی پاکتاوکراوە ئاراستەکراوەکان بە ڕێکەوتن لەگەڵ ڤاندەرڤێڵددا، لەڕێگەی ڕۆژنامەکانەوە ڕایگەیاند "ئەو لە چالاکییەکانیدا لەدژی جەنگ ناوەستێتەوە".

ئەوەبوو حکومەتی ڕوسی نوێنەرەکانی هاوڕێمانیان بەوە تۆمەتبار کرد جۆرە پڕوپاگەندەیەک لەنێو کرێکاراندا بڵاودەکەنەوە بەدەم بانگەوازەکەی ڤاندەرڤێڵدەوە ناچن و وەڵامی پێچەوانەی دەدەنەوە.

لەکاتی دادگاییەکەدا، نوێنەری گشتیی قەیسەری، نینارۆ کۆمۆڤ، نموونەی سۆسیالیستە ئەڵمانی و فەرەنسییەکانی بۆ هاوڕێکانمان هێنایەوە و وتی: "سۆسیال دیموکراتە ئەڵمانییەکان لە بەرژەوەندیی دەرماڵە جەنگییەکان دەنگیان دا و ڕاستگۆیی خۆیان بۆ حکومەت نیشاندا. سۆسیال دیموکراتە ئەڵمانییەکان ئاوا دەکەن و سوارچاکە سۆسیال دیموکراتە ڕوسییە بێفەڕەکانیش شتێکی دیکە دەکەن... سەرجەم سۆسیالیستەکانی فەرەنسا و بەلژیکا وەک یەک پیاو ناکۆکییەکانیان لەگەڵ چینەکانی دیکەدا لەبیرکرد، ناکۆکییە حزبییەکانیان لەبیرکرد و بێ دوودڵی شوێن فیگەرەکانیان کەوتن" لەکاتێکدا بەرەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی لە سایەی ئاراستەی کۆمیتەی مەرکەزیی حزبەوە ڕەفتارێکی دیکە دەکات...

ئەم دادگاییە نیشانمان دەدات کە چۆن حزبەکەمان لەنێو جەماوەری پڕۆلیتاریادا کردەوەی هاندانی نهێنیی فراوانی لەدژی جەنگ کردوە. ئەگەرچی ئەم دادگاییە قەیسەرییە هەرگیز نەیتوانی تەواوی چالاکی هاوڕێکانمان لەم مەیدانەدا "دەربخات" بەڵام هێندەی دەرکەوت بەسە بۆ زانینی ئەندازەی فراوانی تێکۆشانیان لەماوەیەکی کەمی چەند مانگەدا.

لەسەروەختی دادگاییەکەدا گروپ و لیژنەکانمان لەپێناو تاکتیکێکی ئەنتەرناسیۆناڵدا چەندین بانگەوازیان خوێندەوە. چەندین تۆڕ لەئارادابوون کە کرێکارە هوشیارەکانیان لە سەرانسەری ڕوسیادا بە ئەندامەکانی بەرەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسییەوە دەبەستەوە، کە ئەوانیش هەموو هەوڵێکیان دەدا بە پێی ئامرازی خۆیان یارمەتیان بدەن بۆ تێگەیشتن لە جەنگ لە دیدی مارکسیزمەوە.

هاوڕێ مورانۆڤ نوێنەری کرێکارانی ناوچەی خارکۆڤ لە قەفەسی دادگاییدا وتی:

"لەبەرئەوەی پێموابوو گەل بۆ ئەوە منی نەناردوە بۆ دومای دەوڵەت تەنها لەسەر کورسی نوێنەرایەتی دانیشم، بۆیە دەچوومە کانتۆنەکان تا لە دۆخی دەروونی چینی کرێکار تێبگەم". لەبەردەم دادگادا دانی بەوەشدا نا کە لە کردەوە هاندەر و نهێنییەکانی حزبەکەماندا بەشداربووە و لە ئۆڕاڵ لیژنەی کرێکاری بۆ کارگەی ڤێرخنیسئیتسکی و چەندین کارگەی تر پێکهێناوە. دادگاییەکە ئەوەشی دەرخست کە ئەندامانی بەرەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی هەر لە سەرەتای جەنگەوە لە سەرتاسەری ڕوسیادا گەڕاون و پڕوپاگەندەیان کردوە، مورانۆڤ و پیترۆڤیسکی و

بادایێڤ و چەندانی تر ژمارەیەکی زۆر کۆبوونەوەیان ڕێکخستووە کە تێیدا چەندین بڕیاری دژ بە جەنگ دراوە... هتد.

حکومەتی قەیسەریی دڕندە هەڕەشەی سێدارەی لێکردن، ئەمەش بووەهۆی ئەوەی یەکێک لە ئەندامەکان کە وەک هاوڕێ مورانۆڤ ئازا و دلێر نەبوو چۆکدابدات، ئیدی هەوڵیاندا نەهێڵن دادوەرەکان حوکمەکە بخوێننەوە. سۆسیالیستە شۆڤێنییە ڕوسەکانیش بێئابڕوانە ئەمەیان بەکارهێنا بۆ شێواندنی کرۆکی مەسەلەکە: ئەو پەرلەمانتاریزمەی چینی کرێکار پێویستی پێیەتی.

پەرلەمانتاریزممان لە ڕێگەی "سۆدیکۆم" و "هێین" و "سیمبات" و "ڤالیان" و "بیسۆلاتی" و "مۆسۆلینی" و "چیخدزی" و "پلیخانۆڤ"ـەوە ناسیووە، وەکچۆن لە ڕێگەی هاوڕێکانمان ئەندامانی بەرەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی و هاوڕێ بولگاری و ئیتالییەکانەوە کە خۆیان لە شۆڤێنییەکان دابڕی، ناسیووە. بەڵام دوو جۆر پەرلەمانتاریزم هەیە. هەندێ کەس بۆئەوە بڵندگۆی نوێنەرایەتی بەکاردەبات لەبەرچاو حکومەتەکەیدا خۆی دەربخات، یان وەک بەرەی چیخدزی لە بەرپرسیارێتی ڕابکات. هەندێکی دیکەش پەرلەمانتاریزم بۆ ئەوە بەکاردەبەن تا کۆتایی شۆڕشگێڕ بن و لە هەر بارودۆخێکدا بێت ئەرکی خۆیان وەک سۆسیالیست و ئەنتەرناسیۆنالیست بەجێبێنن. کاری پەرلەمانی هەندێ کەس بە کورسی وەزاری دەگەیەنێت، هەندێکی دیکەش بە زیندان و مەنفا و گرتووخانە. هەندێکیان خزمەتی بۆرژوازی دەکەن و هەندێکیان خزمەتی پرۆلیتاریا، هەندێکیان سۆسیالیستی-ئیمریالیین و هەندێکی دیکەیان مارکسی-شۆڕشگێڕیین.

بەشی سێهەم
دووبارە پێکهێنانەوەی ئەنتەرناسیۆناڵ

چـۆن ئەنتەرناسـیۆناڵ پێکبێنینـەوە؟ دەبـێ پێشـی ئەوە بـاس لەوە بکەیـن چـۆن پێکینەهێنینەوە.

شێوازی سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان و "میانڕەوەکان"

سۆسیالیسـتە شـۆڤێنییەکان لە تەواوی وڵاتانـدا چەنـدە "ئەنتەرناسیۆناڵیسـتی" گەورەن! هەر لە سەرەتای جەنگەوە گرنگیدانیان بە ئەنتەرناسیۆناڵ سەرشانی قورس کردون. ئەوان لەلایەک دەڵێن ئەو دەنگۆی لەبارەی شکستی ئەنتەرناسیۆناڵەوە دروستبوو موبالەغەی تیاکراوە. لە ڕاستیدا شتێکی نائاسایی ڕووینەدا. بزانن کاوتسکی چی دەڵێت: ئەنتەرناسیۆناڵ "ئامرازێکە بۆ کاتی ئاشتی"، بۆیە ئاساییە ئەم ئامرازە لەکاتی جەنگدا هەرگیز نەگاتە ئاستی ڕووداوەکان. لەلایەکی دیکەوە سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان لە تەواوی وڵاتاندا ڕێگەیەکی ئاسانیان دۆزیوەتەوە -ئەنتەرناسیۆناڵی زیادەپێوەنراو- بۆ دەربازبوون لەو دۆخە. ئەمەش ڕێگەیەکی ئاڵۆز نییە: تەنیا دەبێ چاوەڕوانی کۆتایی جەنگ بکەین؛ تا ئەو دەمەی جەنگ کۆتایی دێت سۆسیالیستی هەر وڵاتێک بۆی هەیە بەرگری لە "نیشتمانی خۆی" بکات و پشتیوانی "حکومەتەکەی خۆی" بکات. ئیدی هەرکات جەنگ کۆتایی هات "لەیەکتر خۆشدەبن" و بۆ هەموان دەردەکەوێت ڕاستیان کردوە و هەموومان وەک برا لە ئاشتیدا دەژین، لەکاتێکدا لە سەرووەختی جەنگدا، بەپشتبەستن بە هەندێک بڕیار، داوامان لە کرێکارە ئەڵمانەکان دەکرد برا فەرنسییەکانیان بکوژن و داوامان لە کرێکارە فەرەنسییەکان دەکرد برا ئەڵمانەکانیان بکوژن.

لەسەر ئەم خاڵە کاوتسکی و پلیخانۆڤ و ڤیکتۆر ئەدلەر و هێین کۆبوونەوە. ڤیکتۆر ئەدلەر دەنووسێت: "کاتێک ئەم قۆناغە سەختە تەواو دەبێت، یەکەم شت دەبێت ڕێگری لە شەڕە قسە بکەین". کاوتسکییش دووپاتیکردەوە کە "تائێستا لە هیچ لایەکەوە گوێمان لە دەنگێکی سۆسیالیستی ڕاستەقینە نەبووە چاوەڕوانی ترسی لێ بکرێت" لەسەر چارەنووسی ئەنتەرناسیۆناڵ. پلیخانۆڤیش وتی "قبووڵمان نییە دەست بخرێتە دەست (سۆسیال دیموکراتە ئەڵمانەکانەوە) کە دەستیان سوورە بە خوێنی کوژراوە بێتاوانەکان". بەڵام هەر لە جێدا "دەستی خستە ناو دەستیان" کاتێک وتی: "کاتی ئەوە هاتووە دڵمان تەسلیمی ئاگاییەکی ساغ و سەلیم بکەین. ئەنتەرناسۆناڵیش دەبێت، بەو پێگە مەزنەی کە هەیەتی، حسابی پەشیمانیی دوایی بکات". ئەوجا هێین لە گۆڤاری "سوزیالیسچ مۆناشیڤ"[1]دا ڕەفتاری ڤاندەرڤێلدی بە ڕەفتارێکی "بوێر و نەبەرد" وەسفکرد و وەک نموونەیەکی باڵای چەپە ئەڵمانییەکان تەماشای کرد.

[1] گۆڤاری سۆسیالیسچ مۆناشیڤ Sozialistische Monatshefte (دەستنووسە سۆسیالیستیەکان): گۆڤاری زمانحاڵی هەلپەرستە سۆسیال دیموکراتە ئەڵمانیەکانە و یەکێکە لە گۆڤارە هەلپەرستەکانی ئەنتەرناسیۆناڵ. لە سەروەختی جەنگی ئیمپریالیی جیهانیدا (١٩١٤-١٩١٨) هەڵوێستی سۆسیالیستە شۆڤێنییەکانی گرتەبەر. لە ساڵی ١٨٩٧ـەوە تا ساڵی ١٩٣٣ لە بەرلین دەرچووە.

بەکورتی دەڵێین: کاتێک جەنگ تەواو دەبێت ئەنجومەنێک لە کاوتسکی و پلیخانۆڤ و ڤاندەرڤێلد و ئەدلەر پێکبێنن، یەکسەر "بەکۆی دەنگ" بڕیار لەسەر بڵاوکردنەوەی ڕۆحیەتی لێخۆشبوون دەدەن. خۆشبەختانە مقۆمقۆکانیش کەمدەبێتەوە. چونکە لەبری ئەوەی هاوکاری کرێکاران بکەن لەوەی بە ڕوونی بزانن چی ڕوویدا، بە "یەکگرتنێکی" ساختە و سەر کاغەز دەیانخڵەتێنن. ئەم یەکگرتنەی سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان و ڕیاکارەکانی سەرانسەری دونیاش ناودەنرێت دووبارە پێکهێنانەوەی ئەنتەرناسیۆناڵ.

ئێمە ناتوانین ئەم شتە لە خۆمان بشارینەوە: مەترسییەکی وەک "دووبارە پێکهێنانەوە" مەترسییەکی زۆر گەورەیە، بەرژەوەندیی سۆسیالیستە شۆڤێنییەکانی تەواوی وڵاتانی تێدایە. چونکە هیچ کام لەمانە حەز ناکەن جەماوەری کرێکاریی وڵاتەکانیان چاویان بکەوێتە سەر ئەم پرسیارە: یان سۆسیالیزم یان ناسیۆنالیزم؟ هەموویشیان بەرژەوەندییان هەیە لەوەی تاوانەکانیان لە یەکتر بشارنەوە. هیچ کامێکیشیان ناتوانن شتێکی دیکەی جیاواز لەوەی کاوتسکیی لێزان لە ڕیایی "ئەنتەرناسیۆناڵدا" پێشکەشی دەکات، پێشکەش بکەن.

لەگەڵ ئەوەشدا کەس بایەخ بەم مەترسییە نادات. لە ساڵانی جەنگیشدا چەندین هەوڵمان بینی بۆ نوێکردنەوەی پەیوەندییە نێونەتەوەییەکان. هەڵبەت مەبەستمان لە کۆنگرەی لەندەن و ڤییەنا نییە کە تێیدا شۆڤێنییە ناسراوەکان بۆ هاوکاریکردنی دەستەی ئەرکانی گشتیی "وڵاتەکانیان" و بۆرژوازیەتەکانیان کۆبوونەوە. بگرە مەبەستمان لە کۆنگرەی لۆگانۆ و کۆپنهاگن و کۆنگرەی ژنانی ئەنتەرناسیۆناڵ و کۆنگرەی لاوانی ئەنتەرناسیۆناڵە. لەم کۆنگرانەدا نیازپاکییەکی باش دەرکەوت. بەڵام ئاماژەیان بە مەترسییە تێبینیکراوەکان نەدا. شەڕی نێوان ئەنتەرناسیۆناڵەکانیان ڕانەگرت و ئەو مەترسییەیان نەخستە پێشچاوی پرۆلیتاریا کە بەهۆی شێوازی سۆسیال شۆڤێنیزم لە "دووبارە پێکهێنانەوەی" ئەنتەرناسیۆناڵدا هەڕەشەی لەسەری دروستدەکات. تەنها بڕیارە کۆنەکانیان لەئەستۆگرتەوە، بێئەوەی کرێکاران لەوە ئاگادار بکەن کە بەبێ خەباتکردن لە دژی سۆسیال شۆڤێنیزم مەسەلەی سۆسیالیزم مەسەلەیەکی بێچارەیە، واتە تەنها لە شوێنی خۆیدا سوڕایەوە.

دۆخی ئۆپۆزسیۆن

بێگومان دۆخی ئۆپۆزسیۆنی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانی بەلای سەرجەم ئەنتەرناسیۆناڵیستەکانەوە گرنگی و بایەخێکی گەورەی هەیە. چونکە حزبی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیی ڕاگەیەنراو، کە بەهێزترین حزب بوو، لە ئەنتەرناسیۆناڵی دووەمیشدا حزبێکی دەستڕۆشتوو بوو، گورزێکی بەهێزی لە سەرجەم ڕێکخراوە کرێکارییە ئەنتەرناسیۆناڵەکان دا. لەگەڵ ئەوەشدا ئۆپۆزسیۆن لە سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیدا بەهێزتر بووە. لە سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیدا، جیاواز لە سەرجەم حزبە ئەوروپییە گەورەکان، ئەو هاوڕێیانەی کە وەک دڵسۆزێکی ئاڵای سۆسیالیزم مابوونەوە، یەکەمین کەس بوون نارەزایەتییەکی بەهێزیان دەربڕی. دڵخۆشبووین کاتێک هەردوو

ڤلادیمێر لینین

گۆڤاری لیخترالین[1] و دای ئەنتەرناسیۆناڵ[2]مان خوێندەوە. زۆرتریش دڵخۆش بووین کاتێک زانیمان دروشمی شۆڕشگێڕیی نهێنی لەناو ئەڵمانیادا بڵاوبۆتەوە، دروشمگەلێکی وەک: "دوژمنە سەرەکییەکە لەناو خودی وڵاتەکەتاندایە". ئەمەش دەیسەلمێنێت کە ڕۆحی سۆسیالیستی لەناو کرێکارە ئەڵمانییەکاندا زیندوە و هێشتا لە ئەڵمانیا خەڵکانێک هەن بەرگری لە مارکسیزمی شۆڕشگێڕی بکەن.

لێکجیاوازترین فۆرمی شەقبوونی سۆسیالیزمی مۆدێرن لە سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیدا وەدەرکەوت. چونکە لە سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیدا بەئاشکرا سێ مەیل [هێڵ] بەدیدەکرێت: هەلپەرستیی شۆڤێنی کە لە هیچ شوێنێکدا هێندەی ئەڵمانیا نەگەشتووە بەم ڕادە لە هیچوپووچی؛ "میانڕەوی" کاوتسکی کە تەواو کلۆڵ و بێدەسەلاتە و هیچ ڕۆڵێک نابینێت ئەوە نەبێت بۆتە خزمەتکارێکی گوێڕایەڵی هەلپەرستەکان؛ [هێڵی سێهەمیش بریتییە لە] چەپ کە نوێنەرایەتی لە یەکگرتوویی سۆسیال دیموکراتەکانی ئەڵمانیا دەکات.

ئەوەی لە هەموو شتێک زیاتر بەلای ئێمەوە گرنگە دۆخی ناوەوەی چەپی ئەڵمانییە. چونکە هاوڕێگەلێکی تیا دەبینینەوە هیوای هەموو ئەندامە شۆڕشگێڕییەکانن.

کەواتە با بزانین دۆخی ئەوان چۆنە؟

گۆڤاری دای ئەنتەرناسیۆناڵ بە تەواوی ڕاستی وت کاتێک وتی هەموو شتێک لە چەپی ئەڵمانیدا لە گۆڕان و گواستنەوەدایە، تەکەتولی گەورە لەنێویدا ڕوودەدات، هەندێک ئەندامیان تیایە سوورن لە خەبات و هەندێکی تریان کەمتەرخەم.

بێگومان ئێمەی ئەنتەرناسیۆنالیستی ڕوس، هەرگیز بانگەشەی ئەوە ناکەین بۆمان هەیە تەداخول لە کاروباری ناوخۆی هاوڕێکانمان ئەندامانی چەپی ئەڵمانی بکەین. چونکە دەزانین ئەوان تەنها خۆیان دەسەڵاتی ئەوەیان هەیە، بە ڕەچاوکردنی بارودۆخی کاتی و شوێنیی خۆیان، شێوازی خەباتکردنیان لەدژی هەلپەرستی دیاریکەن. بەڵام پێمانوایە کە ماف و ئەرکی خۆمانە تەنها بۆچوونی خۆمان لەوبارەوە بدەین.

ئێمە بڕوامان وایە سەرنووسەر و پەخشکاری گۆڤاری دای ئەنتەرناسیۆناڵ پێکاویەتی کاتێک دەڵێت "میانڕەوی" کاوتسکی زیاتر لە سۆسیال شۆڤێنیزمی ڕاشکاو زیانی بە مارکسیزم گەیاندووە. چونکە شاردنەوەی ناکۆکییەکان و ئەو پەروەردەی کاوتسکیزم لە کەوڵی مارکسیزمدا دەرخواردی کرێکاری دەدات بێهۆشکردنی کرێکارە، جگەلەوەش لە شوێنکەوتەکانی سۆدیکۆم و هێین زیانبەخشترن، چونکە ئەوان مەسەلەکە دەخەنە بەردەم کرێکار و بە ڕوونی نیشانیان دەدەن.

---

[1] لیخترالین Lichtstrahlen (تیشکی ڕوناکی): گۆڤارێکی مانگانەی بەرەی سۆسیال دیموکراتی چەپی ئەڵمانی بوو (سۆسیال ئەنتەرناسیۆناڵە ئەڵمانییەکان). لەژێر سەرپەرشتی ج.برۆکارد و لە ماوەیەکی پچڕپچڕی نێوان ساڵانی ١٩١٣-١٩٢١ لە بەرلین دەردەچوو.

[2] دای ئەنتەرناسیۆناڵ Die Internationale: گۆڤارێکە ڕۆزا لۆکسمبۆرگ و فرانز میهرنج دایانمەزراند. تەنها یەک ژمارەی لێ دەرچووە لە نیسانی ١٩١٥ لە بەرلین، پاشان لە ساڵی ١٩٢٢دا لە میونخ چاپ و پەخشی "فۆتۆرۆس" ئەو ژمارە لەچاپ دەداتەوە.

خەباتکردن لەدژی "سەرکردەکان[1]"، کە کاوتسکی لافی پێوە لێدەدات، نابێت کەسی پێ بخڵەتێت. چونکە ناکۆکی نێوان ئەوان و شوێنکەوتەکانی شیدمان لەسەر بنەماکان نین. هەندێ کەس پێیوایە هەندنبرگ و ماکنسن دەمێکە بەزیون و ئێستا دەتوانرێت لەدژی دانەدەم و خستنەسەر نارەزایی دەربرێدرێت، هەندێکی دیکەش پێیانوایە هندنبرگ و ماکنسن هێشتا نەبەزیون و دەبێت "تا کۆتایی بەردەوام بن".

کاوتسکیزم تەنها خەباتی ڕووکەشی لەدژی "سەرکردەکان" کردوە، ئەویش بۆ شاردنەوەی ناکۆکییە بنەڕەتییەکانی پاش جەنگ لە بەرچاوی کرێکاران و تێپەڕاندنی مەسەلەکە بە یەک بڕیار، لەپاش هەزاران بڕیاری هەناسەکورتی چەپی تارماوی کە دیبلۆماسیەکانی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم تێیدا شارەزان.

ئێمە باش دەزانین ئۆپۆزسیۆنی ئەڵمانی، لە خەباتی سەختیدا لە دژی "سەرکردەکان"، دەبێت سوود لەم خەباتەی کاوتسکی ببینێت کە لەسەر هیچ بنەمایەک دانەمەزراوە. دەبێت هەڵوێستی نەرێنی لەمەڕ کاوتسکیزمی نوێ خاڵی یەکلاکەرەوەی هەمیشەیی هەموو ئەنتەرناسیۆناڵیستێک بێت. چونکە ئەنتەرناسیۆناڵیستی ڕاستەقینە ئەو کەسەیە لە دژی کاوتسکیزم دەجەنگێت و دەزانێت "میانڕەوی"، تەنانەت پاش ئەو گواستنەوەی بانگەشەی بۆ دەکرێت، هێشتا لە دیدگای بنەماکانەوە هاوپەیمانی هەلپەرستیی شۆڤێنییە.

هەڵوێستمان لەمەڕ ئەندامە دووڵەکانی نێو ئەنتەرناسیۆناڵ، خۆی لەخۆیدا ئەنتەرناسیۆناڵێکی گەورەیە. ئەم ئەندامانە -بەتایبەت سۆسیالیستە ئاشتیخوازەکان- لە وڵاتە بێلایەنەکان و وڵاتە شەڕکەرەکانیشدا هەن (وەک حزبی کرێکارانی سەربەخۆ[2] لە ئینگلترا). دەکرێ ئەم ئەندامانە هاوڕێگای ئێمە بن. نزیکبوونەوەی نێوان ئێمە و ئەوان لەدژی سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان شتێکە هەر دەبێ ببێت. بەڵام دەبێ لەیادمان نەچێت تەنها هاوڕێگامانن، چونکە لە بنەڕەتدا و لەپاش پێکهێنانەوەی ئەنتەرناسیۆناڵ لەگەڵمان نابن و لەدژمان دەبن، شوێنپێی کاوتسکی و شیدمان و ڤاندەرڤێلد و سیمبات دەکەون. لە بڕیارە نێونەتەوەییەکانیشدا ناتوانین بەرنامەکانمان ملکەچ و ژێرباری ئەو شتانە بکەین کە بەلای ئەم ئەندامانەوە پەسەندە. ئەگەر وانەکەین خۆمان دەبینە دیلی ئاشتیخوازە دووڵەکان. لە کۆنگرەی ژنانی ئەنتەرناسیۆناڵ لە بێرن هەر ئەمە ڕوویدا. چونکە نێردەی ئەڵمانی کە هاوپشتی بۆچوونەکەی هاوڕێ "کلارازیتکن"یان کرد، لە ڕووی پراکتیکییەوە لەم کۆنگرەیەدا ڕۆڵی "میانڕەویان"

---

[1] سەرە فەرمییەکان official bodies.

[2] حزبی کرێکارانی سەربەخۆی ئینگلیزی: ساڵی ١٨٩٣ بە سەرکردایەتی "جێمس کیر-هاردی" و "ڕامزی ماکدۆناڵد" دامەزرا. لە سەروەختی جەنگی ئیمپریالیی جیهانیدا (١٩١٤-١٩١٨) بەیاننامەیەکی لەدژی جەنگ دەرکرد (١٣ ئابی ١٩١٤). پاشتر لە شوباتی ١٩١٥دا و لە کۆنگرەی سۆسیالیستەکانی وڵاتە هاوپەیمانەکان لە لەندەن، لەو بڕیارە سۆسیالیستییە شۆڤێنییەی کۆنگرە پەسەندی کرد، بەشداربوو. ئیدی لەو کاتەوە سەربەخۆکان لەپشتی دەستەواژەی ئاشتیخوازانەوە خۆیان دەشارنەوە و هەڵوێستێکی سۆسیال شۆڤێنی دەنوێنن. دواتر پاشئەوەی لە ساڵی ١٩١٩دا ئەنتەرناسیۆناڵی کۆمۆنیستی دامەزرا، لەژێر گوشاری جەماوەری حزبدا کە ڕووەو چەپبوون دەڕۆشت، سەرکردەکانی حزبی کرێکارانی سەربەخۆ بڕیاریاندا لە ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم دەربچن. لەساڵی ١٩٢١دا سەربەخۆکان چوونە ئەنتەرناسیۆناڵی "دوو و نیو"ەوە. دواتر پاش هەڵوەشانەوەی ئەم ئەنتەرناسیۆناڵە چوونەوە ڕیزی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم.

بینی. ئەوەبوو کۆنگرەی ژنان تەنها بڕیاری لەسەر ئەو شتانە دا کە بەلای نێردەکانی حزبی تۆیلستەری هۆڵەندیی هەلپەرست و نێردەکانی حزبی کرێکارانی سەربەخۆ پەسەندبوو، ئەو حزبە کرێکارییە سەربەخۆی -کە نابێت لەیادمان بچێت- لە کۆنگرەی شۆڤێنییەکانی "وڵاتە هاوپەیمانەکاندا" لە لەندەن دەنگی خستەپاڵ بڕیارەکەی ڤاندەرڤێلدەوە. ئێمە ڕێزێکی زۆر لە خەباتی قارەمانانەی حزبی کرێکارانی سەربەخۆ دەگرین کە لە سەروەختی جەنگدا دژ بە حکومەتی ئینگلیزی تێکۆشا، بەڵام دەزانین ئەم حزبە نە پەیڕەوی لە مارکسیزم کردوە نە پەیڕەوی لە مارکسیزم دەکات. بۆیە ئێمە پێمانوایە لە ئێستادا ئەرکی سەرەکیی سەر شانی ئۆپۆزسیۆنی سۆسیال دیموکرات ئەوەیە ئاڵای مارکسیزمی شۆڕشگێڕیی هەڵگرین و دلێرانە و بە وردی تێڕوانیمان لەمەڕ جەنگە ئیمپریالییەکان بۆ کرێکاران ڕوونبکەینەوە، دروشمی کاری جەماوەری شۆڕشگێڕیی لەئەستۆگرین، واتە لە سەردەمی جەنگی ئیمپریالییەوە پێ بنێینە سەردەمی جەنگی ناوخۆ.

ئەندامانی سۆسیال دیموکراتی شۆڕشگێڕیی، سەرباری هەموو شتێک، لە چەندین وڵاتدا بوونیان هەیە. ئەوان لە ئەڵمانیا و ڕوسیا و سکاندینافیا (ئاراستە بەهێزەکەی هاوڕێ هۆگلاند) هەن، لە وڵاتانی بەلقان (حزبی تیسنیاکیە[1] بولگارییەکان) و لە ئیتاڵیا و ئینگلترا (باڵێکی حزبی سۆسیالیستی بەریتانی) و لە فەرەنسا (ڤالیان خۆی لە هومانتێ[2] دانی بەوەدا نا نامەی نارەزایی لە ئەنتەرناسیۆناڵەکانەوە بۆهاتووە، لەگەڵ ئەوەشدا هیچیانی بە تەواوی بڵاو نەکردەوە) و لە هۆڵەندا تریبونیەکان[3]... هتد. بیرهێنانەوەی سەرجەم ئەم ئەندامە مارکسیانە -گەرچی لەسەرەتاوە کەمیش بن- ئەو بەڵێنانەی کە ئێستا سۆسیالیزمی شەرعیەتچی لەیادیان دەکات، بانگێشتکردنی کرێکارانی سەرجەم وڵاتان بۆ دابڕان لەگەڵ شۆڤێنییەکان و چوونە ژێر ئاڵای کۆنی مارکسیزم، ئەمانە ئەو شتانەن کە ئەمڕۆ گرنگن. هەتا ئێستا مشتومڕ و بەرنامە بەناو "پراکتیکیەکان"، کەمتازۆر، جگەلە جاڕدانی بەرنامەی ئاشتیانەی سادە هیچی دیکە نەبوون. مارکسیزم ڕێبازی ئاشتی نییە. چونکە خەباتکردن لەپێناو بەپەلە ڕاگرتنی جەنگ

---

[1] تیسنیاکیەکان Tesnyaki: لایەنگرانی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی شۆڕشگێڕیی لە بولگاریا لەساڵی ١٩٠٣ و لەپاش شەقبوونی حزبی سۆسیال دیموکرات دامەزرا. "د. بلاگۆییڤ" سەرۆک و دامەزرێنەری حزبی "تیسنیاک" بوو. پاشتر قوتابییەکانی بلاگۆییڤ، "ج. دیمیتریڤ" و "ف. کۆلارۆڤ" و ئەوانیتر بوونە سەرکردەی ئەو حزبە. لە ١٩١٤-١٩١٨ تیسنیاکەکان دژ بە جەنگی ئیمپریالی ڕاپەڕین. لە ١٩١٩شدا لە ئەنتەرناسیۆناڵی کۆمۆنیستیدا بەشداربوون و حزبی کۆمۆنیستیی بولگارییان دامەزراند کە دواتر بوو بە حزبی کرێکارانی (کۆمۆنیستی) بولگاریا.

[2] هومانتێ L'Humanité: ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی زمانحاڵی حزبی سۆسیالیستیی فەرەنسی بوو، ژان ژۆریس لەساڵی ١٩٠٤ـدا دایمەزراند. لە سەروەختی جەنگی ئیمپریالیی جیهانیدا پشتیوانی لە باڵی ئەوپەڕی ڕاستڕەوی حزبی سۆسیالیستیی فەرەنسی کرد و هەڵوێستێکی سۆسیال شۆڤێنی گرتەبەر، تا ئەو کاتەی مارسێل کاشان ئەرکی ئیدارەدانی گرتەدەست. پاش شەقبوونی حزبی سۆسیالیستی لە کۆنگرەی تۆر (کانوونی یەکەمی ١٩٢٠) و دامەزرانی حزبی کۆمۆنیستی فەرەنسی، ڕۆژنامەکە بوو بە زمانحاڵی ئەو حزبە.

[3] تریبونیەکان Tribunists: گروپێکی چەپی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی هۆڵەندی بوو کە لەساڵی ١٩٠٧ـەوە ڕۆژنامەی (تریبون)یان دەردەچاند. لەساڵی ١٩٠٩ـدا تریبونیەکان لە حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی هۆڵەندی دەرکران. تریبونیەکان وەک حزبێکی شۆڕشگێڕیی ڕاستەقینە هەژمار نەدەکران بەڵام باڵی چەپی بزوتنەوەی کرێکاریی بوون لە هۆڵەندا. لەساڵی ١٩١٨ـدا حزبی کۆمۆنیستیی هۆڵەندییان دامەزراند. لەساڵی ١٩٠٩ـوە تریبون ڕۆژنامەی زمانحاڵی حزبی سۆسیال دیموکراتی هۆڵەندی بوو، بەڵام لەساڵی ١٩١٨ بەدواوە بوو بە زمانحاڵی حزبی کۆمۆنیستی. ڕۆژنامەکە لەماوەی ساڵانی ١٩٣٠-١٩٤٠ـدا لەژێر ناوی "ڤۆلکسداغ بلاد" (ڕۆژنامەی گەل)دا بڵاوبوویەوە.

شتێکە دەبێ ببێت. چونکە تەنها ئەو کاتەی داوای خەباتی شۆڕشگێڕیی دەکەین داوای "ئاشتی" مانایەکی پرۆلیتاری وەردەگرێت. بەبێ زنجیرەیەک شۆڕش ئاشتیی بەناو دیموکراتی هیچ نییە جگەلە وەهمێک لە وەهمەکانی وردە بۆرژوا. بەرنامەی مارکسی بەرنامەی کاری ڕاستەقینەیە، چونکە وەڵامێکی ڕوون و تەواو لەبارەی ئەوەی چی ڕوویدا پێشکەش بە جەماوەر دەکات، وەڵامێک پێماندەڵێت ئیمپریالیزم چییە و دەبێت چۆن لەدژی بجەنگێین، بەئاشکراش پێماندەڵێت شکستهێنانی ئەنتەرناسیۆناڵی دووەم بەهۆی هەلپەرستییەوە بووە و داوامان لێدەکات ڕاشکاوانە ئەنتەرناسیۆناڵێکی مارکسیی خاڵی لە هەلپەرستەکان و لەدژی هەلپەرستەکان پێکبێنین. ئەو بەرنامەی گوزارشت لەوە دەکات ئێمە متمانەمان بەخۆمان و بە مارکسیزم هەیە و خەباتی پاکتاوکردن لەدژی هەلپەرستەکان بەرپا دەکەین، تاکە بەرنامەیەکە کە دڕەنگ یان زوو سۆزی ڕاستەقینەی جەماوەری پرۆلیتاری بەلاماندا ڕادەکێشێت.

حزبی سۆسیال دیموکرات لە ڕوسیا و ئەنتەرناسیۆناڵی سێهەم

حزبی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی لەمێژە هەلپەرستی لەناوبردوە. ئێستا هەلپەرستە ڕوسیەکان شۆڤێنییەکان نین. ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی هەموومان پێمانوابێت ئەو لەناوبردنە بۆ بەرژەوەندی سۆسیالیزم زەرور بووە و بڕوامانوایە ناکۆکییەکانی ئێستای نێوان سۆسیال دیموکراتەکان و سۆسیال شۆڤێنیەکان کەمتر نییە لە ناکۆکییەکانی نێوان سۆسیالیستەکان و ئەنارشیستەکان ئەو دەمەی سۆسیال دیموکراتەکان لەوانیتر جیابوونەوە. مۆنتیرۆی هەلپەرست لە پروسیچ جاربوچەر[1]دا پێکاویەتی کە دەڵێت، ئەم یەکێتییەی ئێستا بۆ هەلپەرستەکان و بۆرژوازییش بەسوودە، چونکە چەپ ناچار دەکات ملکەچی شۆڤێنییەکان بن و ناهێڵێت کرێکارەکان لەکاتی مشتومڕەکاندا بە ڕوونی شتەکان ببینن و حزبێکی کرێکاری و سۆسیالیستی ڕاستەقینە بدۆزنەوە. ئێمە بڕوای تەواومان بەوەیە کە لەناوبردنی هەلپەرستەکان و شۆڤێنییەکان لە بارودۆخی ئێستادا یەکەمین ئەرکی شۆڕشگێڕیی سەر شانمانە، وەکچۆن دەربازبوون لە ڕەنگ زەرد و دژەسامیزم و یەکێتییە کرێکارییە لیبراڵەکان... هتد، زۆر زەرور بوو بۆ پەلەکردن لە ڕۆشنبیرکردنی کرێکارە پاشکەوتووەکان و هێنانیانە نێو ڕیزەکانی حزبی سۆسیال دیموکراتەوە.

ئێمە پێمانوایە ئەنتەرناسیۆناڵی سێهەم دەبێت ڕێک لەسەر ئەم بنەما شۆڕشگێڕییە دابمەزرێت. مەسەلەکە بەلای حزبەکەشمانەوە ئەوە نییە کە ئیدی لە سۆسیالیستە شۆڤێنییەکان دەربازمان دەبێت. چونکە ئەم مەسەلە بۆ ئێمە بە تەواوی کۆتایی هاتووە، بگرە مەسەلەکە زانینی ئەوەیە تا چەند دەتوانرێت بەمزوانە لە ئاستێکی جیهانیدا ئەم کارە بکرێت.

ڕوونیشە دامەزراندنی ڕێکخراوێکی مارکسیی جیهانی پێویستی بە ئیرادەیەکی پتەوە بۆ دامەزراندنی حزبی مارکسی سەربەخۆ لە سەرجەم وڵاتەکاندا. بۆنموونە ئەڵمانیا کە وڵاتی کۆنترین و بەهێزترین بزوتنەوەی کرێکارییە، گرنگییەکی یەجگار زۆری هەیە. ئایندەی نزیک نیشانماندەدات کە

---

[1] پروسیچ جاربوچەر Preussische Jahrbücher (مانگنامەی پروسی): گۆڤارێکی مانگانەی موحافزکارانە بوو، زمانحاڵی سەرمایەداری و گەورە خاوەن زەوییەکان بوو. لەماوەی نێوان ١٨٥٨ تا ١٩٣٥ لە بەرلین دەردەچوو.

ئاخۆ بارودۆخ لەبارە بۆ دامەزراندنی ئەنتەرناسیۆنالێکی نوێی مارکسی. وەگەر ئەو دۆخە لەباربێت، حزبەکەمان بەخۆشحاڵییەوە لەم ئەنتەرناسیۆناڵە سێهەمەدا بەشدار دەبێت، پاشئەوەی خۆی لە هەلپەرستی و شۆڤێنیزم پاکتاو دەکات. وەگەر دۆخەکە لەبار نەبێت، ئەوە مانای وایە پرۆسەی پاکتاوکردنەکە پێویستی بە کاری دیکەی درێژخایەن یان کەمخایەن هەیە. لەسەر ئەم بنەمایەش حزبەکەمان ئۆپۆزسیۆنێکی فراوان لەنێو ئەنتەرناسیۆناڵی ئێستادا دروست دەکات، تا ئەو دەمەی لە سەرجەم وڵاتاندا بنکەیەک بۆ یەکێتییەکی کرێکاری دروست دەبێت پەیڕەوی لە مارکسیزمی شۆڕشگێڕیی بکات.

ئێمە نازانین، نایشتوانین بزانین چۆن لە چەند ساڵی داهاتوودا لەسەر ئاستی جیهانی پێشکەوتن بەدیدێت. بەڵام ئەوەی بەدڵنیاییەوە دەیزانین و بەتەواوی بڕوامان پێیەتی ئەوەیە حزبەکەمان لە وڵاتەکەماندا و لە هەناوی چینی پرۆلیتاریماندا بێوچان بەم ئاراستەیەدا کاردەکات و بە چالاکییە ڕۆژانەییەکانی بەشێکی ڕوسی لە ئەنتەرناسیۆناڵی مارکسی دروست دەکات.

لە ڕوسیاش سۆسیالیستی شۆڤێنی ڕاستەقینە و بەرەی "میانڕەو" هەن. ئەمانەش لە دژی دامەزراندنی ئەنتەرناسیۆنالێکی مارکسی شەڕ دەکەن. ئێمە دەزانین پلیخانۆڤ هەمان بنەماکانی سۆدیکۆم پەیڕەو دەکات و هەر لە ئێستاوە دەستی بۆ درێژ دەکات. دەشزانین ئەوەی پێی دەوترێت "لیژنەی ڕێکخستن"[1] کە ئەکسیلرۆد سەرکردایەتی دەکات، لەسەر خاکی ڕوسیا پەروەردەی کاوتسکیزم بڵاودەکاتەوە. ئەمانە لەژێر پەردەی یەکێتیی چینی کرێکاردا، بەڕێگەی خۆیان بانگەشە بۆ یەکێتیی لەگەڵ هەلپەرستەکان و بۆرژوازیدا دەکەن. بەڵام هەمو ئەوەی لەبارەی بزوتنەوەی کرێکاریی هاوچەرخەوە دەیزانین، دڵنیامان دەکات کە پرۆلیتاریای هوشیار لە ڕوسیا، لە ئایندەشدا وەک ڕابردوو لەگەڵ حزبەکەماندا دەمێنێتەوە.

بەشی چوارەم
مێژووی شەقبوون و دۆخی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی لە کاتی ئێستادا

تاکتیکی جەنگیی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی، کە لە لاپەڕەکانی پێشوودا خستمانەڕوو، دەرئەنجامێکی حەتمیی پێشکەوتنێکی سی ساڵەی سۆسیال دیموکراتی ڕوسییە. بەبێ خستنەڕووی مێژووی حزبەکەشمان، تێگەیشتن لەم تاکتیکە و لە دۆخی ئێستای سۆسیال دیموکراتی وڵاتەکەمان بەشێوەیەکی دروست، کارێکی زەحمەتە. بۆیە ئەرکە لەسەرمان ڕووداوە سەرەکییەکانی ئەم مێژووە بە خوێنەر ئاشناکەین.

[1] بنکەی سەرکردایەتی مەنشەفیک، لە ساڵی ١٩١٢دا دامەزرا، لە کۆنگرەی ئابی مەنشەفیکە پاکتاوکراوەکان و سەرجەم ئەو حزبانەی مەیلێکی دوژمنکارانەیان بەرامبەر بە حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی هەبوو، هەتا هەڵبژاردنی لیژنەی مەرکەزیی حزبی مەنشەفیک لە ئابی ١٩١٧دا لە کارەکانی بەردەوام بوو.

سۆسیال دیموکرات وەک ئایدۆلۆژیا لە ساڵی ١٨٨٣دا دەرکەوت، کاتێک بۆ یەکەمینجار و بەشیوەیەکی سیستەماتیکی لە دەرەوەی وڵات، گروپی "ڕزگاریی هێزی کار"[1] تێگەکانی سۆسیال دیموکراتیان لە چوارچێوەی ڕوسیادا خستەڕوو. هەتا نزیکی ساڵی ١٨٩٠ وەک ڕەوتێکی فیکری مایەوە و هیچ پەیوەندییەکی نەبوو بە بزوتنەوەی کرێکاریی جەماوەرییەوە لە ڕوسیا. لەدوای ١٨٩٠ پێشڕەویی کۆمەڵایەتی و بارگرژیی کرێکاران و بزوتنەوەی مانگرتنەکەیان، سۆسیال دیموکراتی کردە هێزێکی سیاسیی چالاک و پەیوەندیدار بە خەباتی چینی کرێکارەوە (هەم لە ڕووی ئابووری و هەم لە ڕووی سیاسییەوە). ئیدی لەو کاتەوە سۆسیال دیموکرات بوو بە دوو بەشەوە: "ئابووریخوازەکان" و "گروپی ئیسکرا".

"ئابووریخوازەکان" و "ئیسکرا"ی کۆن (١٨٩٤-١٩٠٣)

"ئابووریخوازی" ڕەوتێکی هەلپەرستی سۆسیالیزمی ڕوسی بوو. هۆکاری بوونیان لە ڕووی سیاسییەوە لەبەر ئەم بەرنامەیە بوو: "خەباتی ئابووری بۆ کرێکارەکان، خەباتی سیاسییش بۆ ئازادەکان". بنەمای تیۆریی سەرەکییان ئەو شتە بوو کە پێی دەوترا "مارکسیزمی شەرعی" یان "ستۆرڤیزم" کە دانی بە جۆرە مارکسیزمێکدا دەنا لە ڕۆحی شۆڕشگێڕیی داماڵرابێت و لەگەڵ پێداویستییە لیبراڵییەکانی بۆرژوازیدا گونجاو بێت. بەهۆی پشتبەستنیان بە دۆخی پاشکەوتووی باوی جەماوەری کرێکاریی ڕوسی و ئارەزووکردنیان بۆ "ڕێکردن لەگەڵ جەماوەر"، ئابوریخوازەکان ئەرکی خۆیان و کاری فراوانی بزوتنەوەی کرێکارییشیان لە خەباتی ئابووری و پشتیوانیی سیاسی لیبراڵیزمدا کورتکردەوە، بێئەوەی هیچ ئەرکێکی سیاسیی سەربەخۆ و هیچ ئەرکێکی شۆڕگێڕیی بۆ خۆیان دیاری بکەن.

بەڵام "ئیسکرا[2]"ی کۆن بەناوی پرنسیپەکانی سۆسیال دیموکراتی شۆڕشگێڕییەوە خەباتێکی سەرکەوتووی دژ بە "ئابووریخوازەکان" ئەنجامدا. هەرچی نوخبەی پرۆلیتاریای هوشیاریش هەیە چوونە ڕیزی ئیسکراوە. چەند ساڵێک بەر لە شۆڕشیش سۆسیال دیموکرات بەرنامەیەکی دروست و دوور لە مساوەمەی دانا. ئەم بەرنامەیە لە سەروەختی شۆڕشی ١٩٠٥دا پشتیوانی لە خەباتی چینەکان و ئەکتی جەماوەری کرد. ئابووریخوازەکانیش شوێن جەماوەر کەوتن. ئیسکرا پێشڕەوێکی کرێکاریی بوو کە دەیتوانی پێشەوایەتی جەماوەر بکات و بەرەو پێشەوەیان ببات. پاساوەکانی ئێستای سۆسیال شۆڤێنیزمیش (لەبارەی زەرورەتی پشتبەستنی جەماوەر بە سروشتی پێشکەوتووخوازانەی

---

[1] ڕزگاریی هێزی کار Emancipation of Labour: یەکەم گروپی مارکسییە "ج. پلیخانۆڤ" ساڵی ١٨٨٣ لە ژینێڤ دایمەزراند. ئەم گروپە کاری زۆری لەپێناو بڵاوکردنەوەی مارکسیزم لە ڕوسیا کردوە. بۆ زانیاری زیاتر لەبارەی چالاکییەکان و ڕۆڵی مێژوویی ئەم گروپە، بەشی یەکەمی "مێژووی حزبی کۆمۆنیستی (بەلشەفیک) لە یەکێتی سۆڤێتدا" بخوێننەوە.

[2] ئیسکرا Iskra: یەکەمین ڕۆژنامەی مارکسیی نهێنیی سەرانسەری ڕوسیایە، لە ساڵی ١٩٠٠دا لینین دەریچاند. لەپاش کۆنگرەی دووەمی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی بوو بە ڕۆژنامەی زمانحاڵی حزب. مەبەستی لینین لە ئیسکرای کۆن ژمارەکانی یەک تا پەنجا و یەکە، لە ژمارە پەنجاو یەکەوە ئیسکرا دەبێتە ڕۆژنامەی باڵی مەنشەفیک.

ئیمپریالیزم و "وەهمی" شۆڕشگێڕەکان و... هتد) پێشتر هەموویان لەلایەن ئابووریخوازەکانەوە دانراوە. سۆسیال دیموکراتی ڕوسی بەر لە بیست ساڵ بەلاڕێدابردنی هەلپەرستانەی مارکسیزمی ناسیووە، بەلاڕێدابردنێک کە "سترۆڤیزم" پەیڕەوی لێدەکرد.

مەنشەفیک و بەلشەفیک
(١٩٠٣-١٩٠٨)

سەردەمی شۆڕشی دیموکراسیی بۆرژوازی خەباتێکی نوێی لە نێو ئاراستەکانی نێو هەناوی سۆسیال دیموکراتدا دروستکرد، ئەم خەباتەش درێژکراوەی ڕاستەوخۆی خەباتی یەکەم بوو. ئەوەبوو ڕێبازی ئابووریخوازی بوو بە "مەنشەفیک"، لەکاتێکدا بەرگری ئیسکرای کۆن لە تاکتیکی شۆڕشگێڕیی بووەهۆی سەرهەڵدانی "بەلشەفیک".

لە ماوەی گەردەلوولئامێزی نێوان ١٩٠٥ و ١٩٠٧ـدا مەنشەفیک وەک ڕەوتێکی هەلپەرستی دەردەکەوت کە بۆرژوازیی لیبراڵ پشتیوانی لێدەکرد و کاری لەسەر ئەوە دەکرد ئارەزووی بۆرژوازیی لیبراڵی دزە پێبکاتە نێو بزوتنەوەی کرێکارییەوە. کرۆکی مەنشەفیک وایکرد خەباتی چینی کرێکار لەگەڵ ڕێبازی لیبراڵیدا بگونجێت. بەڵام بەلشەفیک بەپێچەوانەوە، سەرباری دوودڵی و ناپاکیی لایەنگرانی ڕێبازی لیبراڵی، ئەرکی بزواندنی بزوتنەوەی جوتیاریی دیموکراسی و هاندانیان بۆ خەباتی شۆڕشگێڕیی خستە ئەستۆی کرێکارە سۆسیال دیموکراتەکانەوە. جەماوەریی کرێکارییش، کە مەنشەفیک خۆی ئەمەی باش دەزانی، لەسەروەختی شۆڕشدا لە سەرجەم جوڵانەوە گرنگەکاندا شوێنپێی بەلشەفیک کەوتن.

شۆڕشی ١٩٠٥ ڕاستی و دروستی تاکتیکی نەبەرد و شۆڕشگێڕانەی سۆسیال دیموکراتی لە ڕوسیا سەلماند و پشتیوانیکرد و قووڵیکردەوە و بەهێزتریکرد. کاری ئاشکرای چین و حزبەکانیش چەندین جار پەیوەندیی نێوان هەلپەرستیی سۆسیال دیموکراتی (مەنشەفیک) و گروپی لیبراڵدا نیشاندا.

مارکسیزم و ڕەوتی پاکتاوکراوەکان
(١٩٠٨-١٩١٤)

ماوەی بەرهەڵستکردنی شۆڕش، لە فۆرمێکی تەواو نوێدا، مەسەلەی گرتنەبەری یەکێک لەم تاکتیکانەی خستەوە بەر لێکۆڵینەوە: تاکتیکی هەلپەرستی یان تاکتیکی سۆسیال دیموکراتی شۆڕشگێڕیی. ئەوەبوو ڕەوتی سەرەکیی مەنشەفیک، سەرباری ناڕەزایی ژمارەیەک لە باشترین نوێنەرەکانیان، سەرهەڵدانی ڕەوتی پاکتاوکراوەکانی لێکەوتەوە، واتە وازهێنان لە خەباتکردن بۆ شۆڕشێکی نوێ لە ڕوسیا و دەستبەرداربوون لە ڕێکخستن و کاری نهێنی و گاڵتەکردن بە کاری نهێنی و دروشمی کۆماری. سەرئەنجام لە نێو گروپی ئەدەبیی ڕاگەیەنراوی گۆڤاری ناشازاریاوە (پۆتریسۆڤ و چیریڤانین... هتد) ناوکی حزبی سۆسیال دیموکراتی کۆنی سەربەخۆ دروستبوو، ناوکێک کە بۆرژوازیی لیبراڵی لە ڕوسیا، بە ئامانجی دوورخستنەوەی کرێکاران لە خەباتی شۆڕشگێڕیی، بە هەزاران ڕێگا بەدەوریدا دەهات و ستایش و پشتیوانی دەکرد.

ئەم گروپە هەلپەرستە لە کۆنگرەی[1] کانوونی دووەمی ١٩١٢ـی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسیدا دەرکرا، لەو کۆنگرەی کە سەرباری نارەزایی شێتانەی هەندێک تاقم و بەرەی دەرەکی، حزب سەرلەنوێ پێکهێنرایەوە. لەماوەی زیاتر لە دوو ساڵدا (لە سەرەتای ١٩١٢ـەوە تا کۆتایی ١٩١٤) خەبات و ململانێ لەنێوان دوو حزبە سۆسیال دیموکراتەکەدا تەواو توندبوو: کۆمیتەی مەرکەزیی هەڵبژێردراو لە کانوونی دووەمی ١٩١٢، "لیژنەی ڕێکخستن" کە دانی بە کۆنگرەی کانوونی دووەمدا نەدەنا و دەیویست بەشێوەیەکی دیکە دووبارە کۆنگرە ببەسترێتەوە و لەگەڵ گروپی ناشازاریادا بە یەکگرتوویی بمێنێتەوە. شەڕێکی گەرمیش لەنێوان دوو ڕۆژنامە کرێکارییە ڕۆژانەییەکە (پراڤدا[2] و لوچ[3]) و لقەکانیان و هەردوو بەرەی سۆسیال دیموکرات لە دومای چوارەمی دەوڵەتدا دروستبوو ("بەرەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی"، واتە براڤدیەکان یان مارکسییەکان، لەگەڵ "بەرەی سۆسیال دیموکراتە پاکتاوکراوەکان" کە چیخدزی سەرکردایەتی دەکردن).

لەبەرئەوەی براڤدییەکان بەرگرییان لە وەفاداریی بۆ پرنسیپە شۆڕشگێڕییەکانی حزب دەکرد و پاڵپشتییان لە ژیانەوە و گەڕانەوەی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕیی دەکرد (بەتایبەت پاش بەهاری ١٩١٢)، لەبەرئەوەی کاری ڕێکخستنی نهێنی و ئاشکرا و ڕۆژنامەگەری و ئەکتی هاندانیان پێکەوە گرێدابوو، زۆرینەی رەهای چینی کرێکاری هوشیار لە دەوریان کۆدەبوویەوە، لەکاتێکدا پاکتاوکراوەکان، کە تەنها گروپی ناشازاریا وەک بزوتنەوەیەکی سیاسی کاریان دەکرد، هەموو پشتئەستوورییەکیان بە ئەندامەکانی بۆرژوازیی لیبراڵی بوو.

بەرئەنجامی ئیشتراکی [کرێنی] ئاشکرای ڕۆژنامەکانی هەردوو حزبەکە لەلایەن گروپە کرێکارییەکانەوە، وەک شێوازێکی ئیشتراکی شیاو لەگەڵ باروددۆخی ڕوسیی ئەو سەردەمە (تاکە شێوازێکی ڕێگەپێدراو کە هەموان ئازادانە چاودێرییان دەکرد)، شێوازێک کە سۆسیال دیموکرات پیادەی دەکرد، بە ڕوونی سەرچاوەی پرۆلیتارانەی هێز و هەژموونی براڤدییە "مارکسیەکان" دووپاتکردەوە، سەرچاوەیەک کە لەلای پاکتاوکراوەکان (و لیژنەی ڕێکخستنیان) بۆرژوازیی لیبراڵی بوو. ئەمەش هەندێک داتای کورتە لەبارەی ئەم ئیشتراکانەوە کە لە کتێبی مارکسیزم و ڕەوتی

---

[1] کۆنگرەی شەشەمی نیشتمانیی حزب کە لە براگ لە ١٨ تا ٣٠ کانوونی دووەمی ١٩١٢ گرێدرا. لەم کۆنگرەدا سەرجەم ڕێکخراوە بەلشەفییەکان کۆبوونەوە و حزبی بەلشەفیک سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند. مەنشەفیک بە بڕیارێکی ئەم کۆنگرە دەرکرا و کۆتایی بە یەکێتیی ڕواڵەتیانەی نێوان بەلشەفیک و مەنشەفیک هێنرا. کۆنگرەی براگ بوو بە دەستپێکی ژیانی جۆرێکی نوێی حزب. (مێژووی حزبی کۆمۆنیستی (بەلشەفیکی) لە یەکێتی سۆڤێتدا، لا: ١٥١-١٥٩، چاپی فەرەنسی).

[2] پراڤدا Pravda (ڕاستی): ڕۆژنامەیەکی بەلشەفی ڕۆژانەیی مۆڵەتدار بوو لە پترسبۆرگ دەردەچوو، بە پێشنیاری لینین و دەستپێشخەری ستالین لە ساڵی ١٩١٢دا دامەزرا.

[3] لوچ Luch: ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی مۆڵەتداری مەنشەفیک بوو، لەماوەی نێوان ئەیلولی ١٩١٢ و تەموزی ١٩١٣دا لە پترسبۆرگ دەردەچوو. وەک لینین دەڵێت لەسەر گیرفانی "هەندێک هاوڕێی دەوڵەمەندی بۆرژوا" دەردەچوو.

پاکتاوکراوەکان"دا بڵاوبۆتەوە و لە ڕۆژنامەی "لایپزیگ فولکزایتۆنگ"[1]ی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیدا بە کورتی بڵاوکراوەتەوە.

ئەمەی خوارەوە ژمارەی ئیشتراکەکان و بڕی ئەو پارەیە کە دراوە بە ڕۆژنامە ڕۆژانەییەکانی مارکسییەکان (پراڤدایەکان) و پاکتاوکراوەکان لە پترسبۆرگ، لە یەکی کانوونی دووەمەوە تا سیانزەی مایسی ١٩١٤:

	براڤدیەکان		پاکتاوکراوەکان	
	ژمارەی ئیشتراکەکان	کۆی پارە بە ڕوبڵ	ژمارەی ئیشتراکەکان	کۆی پارە بە ڕوبڵ
لەلایەن گروپە کرێکارییەکانەوە	٢٨٧٣	١٨٩٤٤	٦٧١	٥٢٩٦
لەلایەن کەسانێکی ناکرێکارەوە	٧١٣	٢٦٥٠	٤٥٣	٦٧٦٠

بەمشێوە حزبەکەمان لە ساڵی ١٩١٤دا چوار لە پێنجی کرێکارە هوشیارەکانی ڕوسیای لە دەوری تاکتیکی سۆسیال دیموکراتی شۆڕشگێڕیی کۆکردبووەوە. لە ساڵی ١٩١٣ـشدا ژمارەی ئیشتراکی گروپە کرێکارییەکان بەرزبووەوە و لەلای براڤدییەکان گەشتە ٢١٨١ و لەلای پاکتاوکراوەکان گەشتە ٦٦١. لە سەرەتای کانوونی دووەمی ١٩١٣ـەوە تا ١٣ـی مایسی ١٩١٤، لە کۆی ئیشتراکی گروپە کرێکارییەکان بڕی ٥٠٥٤ لە هی برایڤدییەکان بوو (حزبەکەمان)، ١٣٣٢ـیش، واتە ٢٠,٨% لە هی پاکتاوکراوەکان بوو.

مارکسیزم و سۆسیال شۆڤێنیزم ١٩١٤-١٩١٥

جەنگی گەورەی ئەوروپی ساڵی ١٩١٤-١٩١٥، دەرفەتێک بوو بۆ سەرجەم سۆسیال دیموکراتە ئەوروپی و ڕوسیەکان، لە ڕاستی و دروستی تاکتیکەکەیان لەسەر بنەمای قەیرانێکی خاوەن بایەخی جیهانی، دڵنیاببنەوە. سروشتی کۆنەپارێز و چەتەگەری و کۆیلەکارانەی جەنگ لەمەڕ قەیسەری ڕوونتربوو وەک لە حکومەتەکانی تر. لەگەڵ ئەوەشدا گرنگترین گروپی پاکتاوکراوەکان (کە جگە لە حزبەکەی ئێمە، تاکە حزبێک بوو بەهۆی پەیوەندییەکانیەوە لەگەڵ لیبراڵەکاندا هەژموون و

[1] Leipzig People's: ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی باڵی چەپی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانی بوو، لەنێوان ساڵانی ١٨٩٤-١٩٣٣ دەردەچوو. فرانز میهرینگ و ڕۆزا لۆکسمبۆرگ تا ماوەیەکی زۆر دەستەی نووسەرانی ئەم ڕۆژنامە بوون. لە ١٩١٧ بۆ ١٩٢٢ زمانحاڵی "سەربەخۆ" ئەڵمانییەکان بوو. لەدوای ١٩٢٢ بوو بە ڕۆژنامەی سۆسیال دیموکراتە ڕاستڕەوەکان.

دەســەلاتێکی گرنگــی هەبــوو لە ڕوســیا) ڕوویکــردە سۆســیال شــۆڤێنیزم! گروپــی ناشــازاریا، بەچێژوەرگـرتن لە پـاوانکردنی شـەرعیەت، لە بەردەم جەمـاوەردا ئاراسـتەی "بەرەنگـارنەبوونەوەی جەنگ"ـیان دەگـرتەبەر و ئارەزوویـان دەکرد هاوپەیمـانیی سێ قۆڵی (کە ئەمڕۆ بـۆتە چـوار قۆڵی) سەرکەوێت و "تاوانی هەرە شەیتانییان" دەخستە ئەستۆی ئیمپریالیزمی ئەڵمانی... هتد. پلیخانۆڤیش، کە بەڵگەی زۆری لەسەر کەم بەهرەیی سیاسیی خۆی و بوونی بە یەکێک لە هەلپەرستەکان نیشانداین، لە سـاڵی ١٩٠٣ بەولاوە بە ئاشـکرا هەمـان هەڵوێسـتی گـرتەبەر، هەڵوێسـتێک کە سـەرجەم ڕۆژنـامە بۆرژوازییەکان ستایشیان کرد. پلیخانۆڤ تا ئەو ڕادە پێی درێژکرد و وتی جەنگی قەیسەری جەنگێکی عـادیلانەیە، لە ڕۆژنـامە ئیتـاڵییە فەرمییەکانیشـدا بـۆ ڕاکێشـانی ئیتاڵیـاش بـۆ نـاو جەنـگ، وتـارێکی بڵاوکردەوە.

ئیدی ڕاسـتی و دروسـتی بۆچوونمـان لەبـارەی ڕەوتـی پاکتاوکراوەکانەوە پشتڕاسـت بـوویەوە و گروپـی سـەرەکیی پاکتاوکراوەکـان بە یەکجـاری لە حزبەکەمـان دەرکـران. چـونکە ئەمـڕۆ بەرنـامەی ڕاسـتەقینەی پاکتاوکراوەکـان و ئامـانجی ڕاسـتەقینەی لادانیـان بەگشـتی، تەنهـا لەسـەر هەلپەرسـتی دانەمەزراوە، ئەمـڕۆ ئەوان بەرگـری لە ئیمتیـازاتی خـاوەن زەوی و بـۆرژوازە ڕوسـە گەورەکـان و بەرژەوەندییە ئیمپریالییەکانیـان دەکەن. ئەوان لادانێکی سیاسـیی کرێکـاریی لیبراڵـی نیشـتمانین. ئەوان یەکگرتنی حزبی وردە بۆرژوا ڕادیکاڵەکان و بەشێکی کەمی کرێکاری خاوەن ئیمتیازاتی "بۆرژوازیەتە" نیشتمانیەکەیانن، دژ بە جەماوەری پرۆلیتاریا.

دۆخی ئێستای سۆسیال دیموکراتی ڕوسی

وەک پێشـتر وتمـان، نە پاکتاوکراوەکـان و نە هـیچ گروپێکـی دیکەی وڵاتە بیانییەکـان (پلیخـانۆڤ، ئەلیکسینســـکی، ترۆتســـکی و ئەوانیتــر) و نە ئەو سۆســـیال دیموکراتـــانەش کە پێیانـــدەوترێت "نیشتمانییەکان" (یـان ناڕوسـەکان) دان بە کۆنگرەی کـانوونی دووەمی ١٩١٢ـماندا نانێن. بەشێک لەو جمێنـانەش پێمانـدەدەن زۆرینـەی کـات ئەوانەن کە وەک "لەخۆگـۆڕاو" و "جوداخـواز" تۆمەتبارمـان دەکەن. لەکاتێکدا وەڵامەکـانی ئـێمە پشتئەسـتوورن بە ژمـارەی ڕاسـت و لە پرۆسـەی لێکـۆڵینەوەی بابەتیانەدا دەسـەلمێن، ژمارەگەلێک کە بەڵگەن لەسـەر ئەوەی حزبەکەمـان چـوار لە پێنجـی کرێکـارە هوشیارەکانی ڕوسیای لەخۆگرتووە. ئەمەش کەم نییە ئەگەر ڕەچاوی هەمـوو ئاستەنگییەکانی کـاری نهێنی بکەین، لە سەردەمێکدا کە سەردەمی بەرهەڵستکردنی شۆڕشە.

وەگەر "یەکگـرتن" لە ڕوسـیا لەسـەر بنەمـای تـاکتیکی سۆسـیال دیمـوکرات مـومکین بێت، بەبێ دەرکردنی گروپی ناشازاریا، ئەی بۆ نەیارەکانمـان نـایکەن ئەگەر لە نـاو یەکتریشـدا بێت؟ لە کـانوونی دووەمــی ١٩١٢ــەوە تائێســتا ســێ ســاڵ و نیــوی دوورودرێــژ تێپەڕیــووە، لەم هەمــوو مــاوەیەدا نەیارەکانمـان، سـەرباری هەمـوو ئارەزوویەکیـان، نەیـانتوانی حزبێکـی سۆسـیال دیمـوکرات لەدژمـان دروستکەن. ئەم فاکتە باشترین بەرگرییە لە حزبەکەمان.

مێژووی ئەو تاقمە سۆسیال دیموکراتانەی لەدژی حزبەکەمانن مێژوویەکی پڕ نسکۆ و شکستە. لە ئاداری ١٩١٢دا سەرجەم ئەم گروپ و تاقمانە بەبێ جیاوازی بۆ لەناوبردنمان کۆبوونەوە. بەڵام هەر لە ئابی ١٩١٢ـەوە، کاتێک لە دژمان ئەو شتەیان پێکهێنا کە پێیاندەوت "کوتلەی ئاب"، لێکترازان کەوتە نێوانیانەوە. ئەوەبوو بەشێک لە گروپەکان لێیان جیابوونەوە، ئیدی نەیانتوانی نە حزبێک و نە کۆمیتەیەکی مەرکەزی پێکبێنن. تەنها توانییان لیژنەی ڕێکخستن "بۆ یەکگرتن" پێکبێنن. بەڵام لە ڕاستیدا ئەم لیژنە قەڵایەکی لاوازیی پاکتاوەکراوەکان بوو لە ڕوسیا. لە تەواوی ئەم ماوەیەشدا کە لە ڕوسیا دژایەتی بزوتنەوەی کرێکاریی مەزن دەکرا و لەماوەی مانگرتنە جەماوەرییەکانی نێوان ١٩١٢-١٩١٤ـدا، گروپی ناشازاریا تاکە حزبێکی نێو کوتلەی ئاب بوو کە کاری لەنێو جەماوەردا دەکرد. چونکە پەیوەندییە لیبراڵییەکانی بووبوونە هێز بۆی. لە سەرەتای ١٩١٤ـەوە سۆسیال دیموکراتە لیتوانییەکان بە فەرمی لە کوتلەی ئاب کشانەوە (سۆسیال دیموکراتە پۆڵۆنییەکانیش تێیدا بەشدار نەبوون) لەکاتێکدا ترۆتسکیش کە یەکێکبوو لە سەرکردەکانی، بەشێوەیەکی نافەرمی کشایەوە و گروپێکی نوێی بەجیا دروستکرد. لە تەموزی ١٩١٤ـشدا و لەکاتی بەستنی کۆنگرەی بروکسلدا، کە نووسینگەی جێبەجێکاریی سۆسیال ئەنتەرناسیۆناڵ تێیدا بەشداربوو، کاوتسکی و ڤاندەرڤێلد "کوتلەی بروکسل[1]"یان لەدژمان پێکهێنا کە لیتوانییەکان تێیدا بەشدار نەبوون و سۆسیال دیموکراتە پۆڵۆنییەکانیش، واتە ئۆپۆزسیۆن، لێی جیابوونەوە. دوای هەڵگیرسانی جەنگیش ئەم کوتلە هەڵوەشایەوە. ئیدی گروپی ناشازاریا و پلیخانۆڤ و ئەلیکسینسکی و ئان، سەرۆکی سۆسیال دیموکراتە قەوقازیەکان، بوونە سۆسیالیستی شۆڤێنیی ئاشکرا و ئاواتەخوازی شکستی ئەڵمانیا بوون. لیژنەی ڕێکخستن و باندیش کەوتە بەرگریکردن لە سۆسیالیستە شۆڤێنیەکان و پرنسیپەکانی سۆسیال شۆڤێنیزم. بەڵام بەرەی چیخدزی، سەربارى ئەوەی لەدژی دەرماڵە جەنگییەکان دەنگی دا (لە ڕوسیا تەنانەت دیموکراتە بۆرژواکان و ترودۆڤیکیەکان دەنگیان لەدژی دا)، کەچی هەر وەک هاوپەیمانێکی بەئەمەکی گروپی ناشازاریا مایەوە. سۆسیالیستە شۆڤێنیە قەدرگرانەکانمان، پلیخانۆڤ و ئەلیکسینسکی و شوێنکەوتەکانیان زۆر ڕازیبوون لە بەرەی چیخدزی. لە پاریسیش ڕۆژنامەیەک بەناوی ناشی سلۆڤۆ (گۆلۆس[2]ی جاران) بە هاوکاریی سەرەکیی مارتۆڤ و ترۆتسکی دەرکرا، ئەو دوانەی دەیانویست بەرگریی ئەفلاتونیانە لە ئەنتەرناسیۆناڵیزم ببەستنەوە بەو ئارەزووە بێ پایان و ڕەهای بۆ یەکگرتن لەگەڵ ناشازاریا و لیژنەی ڕێکخستن یان بەرەی چیخدزی لەئارادایە. پاش دەرچوونی ٢٥٠ ژمارە لەم ڕۆژنامەیە، ئەویش ناچاربوو دان بە هەڵوەشانەوەی خۆیدا بنێت: چونکە بەشێک لە دەستەی نووسەرانی بوونە لایەنگری حزبەکەمان؛ مارتۆڤیش هەروەک دڵسۆزێکی لیژنەی ڕێکخستن مایەوە. ڕەخنەی ئەوەیان لە ناشی سلۆڤۆ هەبوو ئەنارشیستە (وەکچۆن هەلپەرستە

---

[1] کوتلەی سێی تەموز (کوتلەی بروکسل): لە سەروەختی کۆنگرەی "یەکخستن"دا بەسترا کە لە ١٦ بۆ ١٨ـی تەموزی ١٩١٤ لەسەر داوای کۆمیتەی جێبەجێکاریی نووسینگەی سۆسیال ئەنتەرناسیۆناڵ، بە ئامانجی ڕاگۆڕینەوە لەبارەی ئەگەری یەکخستنەوەی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی بەسترا. لەم کۆنگرەیەدا کۆمیتەی مەرکەزیی حزبی کرێکارانی سۆسیال دیموکراتی ڕوسی نوێنەرایەتی بەلشەفیکی کرد، لیژنەی ڕێکخستنیش نوێنەرایەتی مەنشەفیکی کرد، ئەم ڕێکخراوانەش بەشداربوون: لیژنەی ناوچەیی قەوقازی و گروپی "بۆربا" (ترۆتسکی) و بەرەی سۆسیال دیموکرات (مەنشەفیک) لە دوما و گروپی پلیخانۆڤ "ئیدینستڤۆ" و گروپی "ڤپیریود" و باند و سۆسیال دیموکراتی لیتوانیا و سۆسیال دیموکراتە پۆڵۆنییەکان (چەپەکان).

[2] گۆلۆس Golos (دەنگ): ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی مەنشەفیکە ترۆتسکییەکان بوو، لە ئەیلولی ١٩١٤ تا کانوونی دووەمی ١٩١٥ لە پاریس سەریهەڵدا. ئەم ڕۆژنامە هەڵوێستێکی "میانڕەوی" گرتەبەر. لە کانوونی دووەمی ١٩١٥ـوە ڕۆژنامەی "ناشی سلۆڤۆ" Nashe Slovo (قسەی ئێمە) جێی گۆلۆسی گرتەوە.

ئەڵمانەکان و دەیڤد و شوێنکەوتەکانی و ئەنتەرناسیۆناڵ کۆریسبۆندیس[1] و لیجیان و شوێنکەوتەکانی و هاوڕێ لیبکنیخیان بە ئەنارشیست تۆمەتبار دەکرد)؛ ترۆتسکی دابڕانی لەگەڵ لیژنەی ڕێکخستندا ڕاگەیاند کەچی لەگەڵ بەرەی چیخدزیدا بەردەوامبوو. ئێستاش بەرنامە و تاکتیکی بەرەی چیخدزی بەو شێوەی یەکێک لە سەرکردەکانی خستیەڕوو، دەخەینەڕوو. لە ژمارە پێنجی گۆڤاری سۆڤریمینی میری[2] ساڵی ١٩١٥، کە گۆڤارێکە سەر بە ئاراستەی پلیخانۆڤ و ئەلیکسینسکییە، شکانکیلی دەڵێت: "وتنی ئەوەی گوایە سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانی توانیویەتی ڕێ لە کردەوە جەنگییەکانی وڵاتەکەی بگرێت و نەیکردوە، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو ئارەزووە شاراوەی کە دەیەوێت نەک تەنها دوایین هەناسەی خۆی بگرە دوایین هەناسەی وڵاتەکەشی هەڵکێشێت، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو دیدگای کە بە چاویلکەیەکی ئەنارشیستانەوە تەماشای بابەتی سەر ڕەفەکان دەکات"[3].

ئەم چەند دێڕە کەمە گوزارشت لە کرۆکی سۆسیال شۆڤێنیزم دەکات کە بریتییە لە: پاساودارکردنی پرنسیپی "بەرگری لە نیشتمان" لە جەنگی ئێستادا و -بە ڕەزامەندیی چاودێریی سەربازی- گاڵتەکردن بە بانگەشەکردن و زەمینەخۆشکردن بۆ شۆڕش. گرنگ ئەوە نییە ئایا سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانی دەتوانێت ڕێگری لە جەنگ بکات یان نا، یان ئاخۆ شۆڕشگێڕەکان بەگشتی دەتوانن گەرەنتی سەرکەوتنی شۆڕش بکەن، گرنگ ئەوەیە بزانین ئایا دەبێت وەک سۆسیالیست هەڵسوکەوت بکەین یان دەبێت بەکردەنی لە باوەشی بۆرژوازیی ئیمپریالیدا "بمرین".

ئەرکی حزبەکەمان

سۆسیال دیموکراتی ڕوسی بەر لە شۆڕشی دیموکراتی بۆرژوازی (١٩٠٥) لە وڵاتەکەماندا سەریهەڵدا، لە ڕۆژانی شۆڕش و ڕۆژگاری دژایەتیکردنی شۆڕشیشدا جێ پێی خۆی قایمکرد. دواکەوتنی ڕوسیا فرەیی جۆر و ڕەوتە هەلپەرست و وردە بۆرژوازەکان وەک فرەییەکی نائاسایی تەفسیر دەکات، لەکاتێکدا هەژموونی مارکسیزم لە ئەوروپا و هێزی حزبە سۆسیال دیموکراتە ڕاگەیەنراوەکان لەپێش جەنگ، ئازادیخوازە نموونەییەکانمانی کردۆتە هەواداری تیۆر و سۆسیال دیموکراتی "ماقوڵی" ئەوروپی (ناشۆڕشگێڕیی)، یان "مارکسیی شەرعی". چینی کرێکاریی لە ڕوسیا بە خەباتی سی ساڵەی لەدژی سەرجەم فۆرمە هەلپەرستییەکان توانیویەتی حزبێک بۆ خۆی دامەزرێنێت. ئەزموونی جەنگی جیهانییش کە مایەپووچیی سەرشۆڕانەی هەلپەرستیی ئەوروپی ڕاگەیاند و هاوپەیمانی ئازادیخوازە-نیشتمانییەکانمان لەگەڵ ڕەوتی پاکتاوەکراوەکانی سۆسیال شۆڤێنیزمدا دووپاتکردەوە، ئیمانمانی بەهێزکرد کە حزبەکەمان لەسەر هەمان ڕێگای دروستی شۆڕشگێڕیی بەردەوام دەبێت.

---

[1] ئەنتەرناسیۆناڵ کۆریسبۆندیس: گۆڤارێکی هەفتانەی ئەڵمانیی خاوەن مەیلی سۆسیال شۆڤێنی بوو، بایەخی بە پرسە سیاسییە جیهانی و بزوتنەوە کرێکارییەکان دەدا، لەنێوان ١٩١٤-١٩١٧ لە بەرلین سەریهەڵدا.

[2] سۆڤریمینی میری (جیهانی هاوچەرخ): گۆڤارێکی ئەدەبی زانستی سیاسی مانگانە بوو، لە ١٩٠٦ تا ١٩١٨ لە پترسبۆرگ دەردەچوو. مەنشەفیک، ج. پلیخانۆڤ و ئەوانیتر بە چڕی تێیدا بەشداربوون.

[3] "س.م" ١٥، ژمارە پێنج، لا: ١٤٨. پلیخانۆڤ تازەکییش دەڵێت ئەرکی ئەو ئەوەیە پێگەی بەرەی چیخدزی لە ئەنتەرناسیۆناڵدا بەرزبکاتەوە. گومان لەوەشدا نییە کە شکانکیلی لەلای خۆیەوە، بەهەمان هێز، بەرزکردنەوەی پێگەی ترۆتسکی لەنێو ئەنتەرناسیۆناڵدا لەئەستۆ دەگرێت. (لینین)

لەنێوان تەموز و ئابی ١٩١٥دا نووسرا

لە پایزی ١٩١٥شدا لە نامیلکەیەکدا لەلایەن ڕۆژنامەی سۆسیال دیموکراتەوە لە ژنێف بڵاوکرایەوە

سەرچاوە:

- الاشتراكية والحرب

فلاديمير لينين

تعريب واصدار: دار ابن وليد